

Eén aap is geen aap

VICTORIA FARKAS

Alles wat je nog niet
over apen wist

KNNV UITGEVERIJ

Waarom een boek vol apen... herstel... primaten?

Omdat... één aap geen aap is.

Omdat... apen... hè, doe ik het weer... primaten geweldig zijn.

Omdat... mijn liefde voor primaten tijdens mijn werk in dierentuin Apenheul alleen maar is gegroeid. Ik luisterde naar het gezang van de gibbons, het gebrul van de brulapen en het getjirp van de doodshoofdapen. Ik keek naar de imposante lijven van de gorilla's, telde de ringen van de ringstaartmaki's, bekeek de manier waarop de klauwapen verticaal een boom in klimmen, sprong als een sifaka (nou ja, ik probeerde het...) en liep tussen de berberapen en halfapen door.

Omdat... er zoveel interessants over primaten te vertellen is! Wist je bijvoorbeeld dat mensen en vooral mensapen veel overeenkomsten hebben? De manier waarop mensapen elkaar en hun omgeving in de gaten houden, elkaar troosten, met elkaar ruzie maken en het ook weer goedmaken. De manier waarop ze met het verlies van een van hen omgaan, zich 's avonds terugtrekken om te gaan slapen, hun jongen opvoeden en beschermen. De manier waarop ze eten, op een richeltje zitten, 'gereedschap' gebruiken. Maar er zijn natuurlijk ook verschillen, ik poep en plas heus niet overal waar ik toevallig zit, draag graag kleding en klim niet soepel een boom in. En wist je dat het DNA van bonobo's en chimpansees voor 98,5% met dat van de mens overeenkomt?

Omdat... het niet goed gaat met primaten. Veruit de meeste soorten worden (ernstig) met uitsterven bedreigd. Er zijn verschillende redenen waarom een soort dreigt uit te sterven, maar bijna altijd hebben de redenen met de mens te maken: houtkap, jacht, ziektes, etc. Als we niets doen, zijn er straks geen half-, mens- en apen meer (primaten nog wel, want daarvan lopen er nog bijna 8 miljard op de aarde rond). En dat is niet goed.

Omdat... ik graag wil laten weten dat er gelukkig verschillende goede natuurbehoudsprojecten zijn, zoals het Apenheul Natuurbehoudsfonds (ANF). Het ANF steunt verschillende natuurbehoudsprojecten over de hele wereld om apen en hun leefgebieden in het wild te beschermen. Het zijn projecten waar de apen, de natuur én de lokale bevolking iets aan hebben. En daar draag ik graag mijn steentje aan bij. Daarom doneer ik de eerste € 500 van de verkopen van *Eén aap is geen aap* aan dit fonds. Want een wereld zonder apen is voor mij ondenkbaar.

En om... een boek te kunnen opdragen aan de *Homo sapiens* van mijn leven!

Voor mijn lievelingsprimaat Jan Hazevoet!

Victoria

Voorwoord	5	Sakiachtigen	58	Afrikaanse en Aziatische bladapen	98	West-Afrikaanse potto	130
Wat is een aap?	9	Rode titi	60	West-Afrikaanse franjeaap	100	Gewone angwantibo	131
Wat is een aap?	10	Witgezichtsaki	61	Zanzibar franjeaap	101	Galago's	132
Aantal verschillende soorten	12	Roodrugbaardsaki	62	Groene franjeaap	102	Senegal galago	132
Wat is een aap... primate?	14	Gewone oeakari	63	Zwartkuiflangoer	103	Zanzibar galago	133
Is de mens ook een aap?	16	Grijpstaartapen	64	Hanuman langoer	104		
De Orde van Primaten	18	Zwarte slingerap	68	Javaanse langoer	105	Mensapen en mensachtigen	135
		Gewone wolaap	69	Neusaap	106	Wat is een mensaap?	136
		Mexicaanse brulaap	70	Roodscheendoeklangoer	107	Wie woont waar?	138
De wereld van primaten	21	Noordelijke spinaap	71	Gouden stompneusaap	108	Gibbons	140
Waar leven primaten?	22			Varkensstaartlangoer	109	Noordelijke witwanggibbon	142
Hoe leven primaten		Apen van de Oude Wereld	73	Tarsiers	110	Siamang	143
met elkaar samen?	24	En de Orde van Primaten		Soenda-, Filipijns en		Grote mensapen en mensachtigen	144
Hoe communiceren		gaat nog even door...	74	Celebesspookdier	111	Borneo orang-oetan	148
primaten met elkaar?	28	Meerkatten	76			Westelijke gorilla	150
Wat eten primaten?	34	Moerasmeerkat	78	Halfapen	113	Is het een chimpansee of	
Bedreigd!	38	Dianameerkat	79	En de Orde van Primaten		een bonobo?	152
		Uilenkopmeerkat	80	gaat nog even door...	114	Chimpansee	154
		Geelgroene meerkat	81	Wie woont waar?	118	Bonobo	156
Apen van de Nieuwe Wereld	43	Huzaaraap	82	Lemuren	120	Evolutie: aap - mensaap - mens	158
En de Orde van Primaten		Noordelijke talapoin	83	Ringstaartmaki	120	Mensachtigen	162
gaat nog even door...	44	Hondsapen	84	Blauwoogmaki	121	Mens	163
Klauwapen	46	Berberaap	86	Zwart-witte vari	122		
Pygmee-oeistiti	48	Leeuwenstaartmakaak	88	Milne-Edwards wezelmaki	123	Overige apenzaken	165
Zilver-oeistiti	49	Japanse makaak	89	Madame Berthe's muismaki	124	Bedreigd! - Het statusoverzicht	166
Keizertamarin	50	Roodkruinmangabey	90	Indri	125	Bedreigd! - Maar wat kun jij doen?	168
Springtamarin	51	Kuifmangabey	91	Diadeemsifaka	126	Nog één keer... de Orde van Primaten	170
Kapucijnachtigen	52	Kipunji	92	Aye-aye	127	Kampioenen in de apenwereld	172
Boliviaanse doodshoofdaap	54	Beerbaviaan	93	Loriachtigen	128	Dankwoord	174
Witschouderkapucijnaap	55	Gelada	94	Rode slanke lori	128	Beeldverantwoording	175
Nachtapen	56	Dril	96	Grote plompe lori	129	Bronnen	175
Grijspootdoeroecoeli	57	Mandril	97				

A photograph of two Japanese macaques (snow monkeys) sitting on the branches of a tree. The tree has many bare branches and some leaves that are turning orange and red, indicating autumn. The background is a dense forest of trees with similar autumn foliage. The sky is visible through the branches, appearing overcast.

HOOFDSTUK 1
**WAT
IS EEN
AAP?**

WAT IS EEN AAP?

Wat is een aap?

Een aap is een dier.
Een aap = een ZOOGDIER.

Een aap is een dier dat bijna de hele tijd op handen en voeten loopt → een viervoeter dus!

Hoewel apen ook rechtop kunnen staan en sommige zelfs een stukje op hun achterste poten kunnen lopen. Een stukje hè, want heel lang houden ze dat niet vol.

EEN AAP IS EEN HARIG ZOOGDIER.

Eén aap is geen aap

Apen leven namelijk het liefst samen.
Apen zijn sociale dieren. Ze leven het liefst in een (familie)groep.

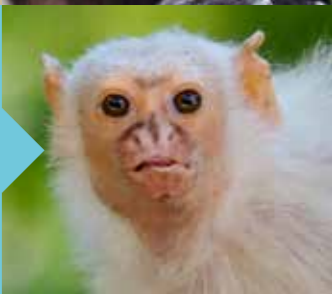

Eén = ongelukkig
(behalve de orang-oetan,
de potto en een
paar lemuursoorten)

   = gelukkig (en veilig)

EN ÉÉN AAP IS GEEN AAP, WANT ER BESTAAT NIET ZOIETS ALS ÉÉN AAP. >>>>>>>>

Wat is een zoogdier?

- Levend geboren
- Drinken van moedermelk
- Longen om te ademen
- Hebben van een vacht/haar
- Hebben van een skelet
- Hebben van zweetklieren

<p>Dit is namelijk een aap!</p> <p>© Jan Hazevoet</p>		<p>Dit is zeker een aap!</p> <p>© Jan Hazevoet</p>	
<p>Deze ook. Echt waar!</p> <p>© Jan Hazevoet</p>		<p>Je gelooft het misschien niet, maar ook dit is een aap. Een kleintje weliswaar, maar het is wel een aap.</p> <p>© Jan Hazevoet</p>	
<p>En ja hoor, ook dit is een aap.</p> <p>© Hans Hillewaert</p>		<p>Yep, een aap.</p> <p>© Agoes Suwondo</p>	
<p>Zo hé, wat is dat? Ja echt, een aap!</p> <p>© Aaron Martin</p>		<p>Dit is een aap.</p> <p>© Jan Hazevoet</p>	
<p>Aap.</p> <p>© Ian McLean</p>		<p>Dit is ook een aap.</p> <p>© Hans Hillewaert</p>	
<p>Ook een aap. Eentje met een heel grote snor.</p> <p>© Kevin Barret</p>		<p>Maar wacht eens even; hoeveel verschillende soorten apen zijn er eigenlijk?</p>	

AANTAL VERSCHILLENDE SOORTEN

Wereldwijd leven er zo'n **315** verschillende apensoorten.

Eén aap is geen aap, want een aap behoort altijd tot een soort en er bestaan wereldwijd zo'n 315 verschillende APENsoorten. Eén aap is dan misschien geen aap, maar al deze verschillende apensoorten behoren wel tot een en dezelfde familie en dat is de familie van de PRIMATEN. Bij de familie van de PRIMATEN behoren niet alleen die 315 verschillende apensoorten: ook halfapen en mensapen horen daarbij.

Wees gerust, een **halfaap** is echt geen halve aap, hoor. Halfapen heten zo, omdat ze op apen lijken, maar zich op een andere manier ontwikkeld hebben. Daardoor zijn er ook best veel verschillen tussen halfapen en echte apen.

Een **mensaap** = nou ja, een mensaap is een aap die qua bouw veel op de mens lijkt, of is het andersom?

Alles bij elkaar opgeteld leven er wereldwijd zo'n **479** primatensoorten.

Een **soort**? Wat is dat eigenlijk?

Mensen, dieren en planten horen bij een bepaalde soort als...

- ... ze op elkaar lijken.
- ... ze met elkaar (willen en kunnen) paren.
- ... ze vruchtbaar nageslacht (jongen) krijgen.
- ... ze in dezelfde streek voorkomen/leven.

Huh?

Tijd voor een voorbeeld!

Stel... twee gorilla's paren met elkaar en ze krijgen een jong, dan kan dat jong later zelf ook weer jongen krijgen. Het jong is vruchtbaar. Dat komt omdat de twee gorilla's tot één en dezelfde soort behoren.

Stel je nu eens voor dat... een gorillaman en een keizertamarinenvrouw met elkaar paren. Stel je voor hè, want in werkelijkheid kan dat niet, omdat gorilla's in Afrika leven en keizertamarins in Zuid-Amerika, maar oké... ze paren (zie je het al voor je?) en ze krijgen een jong (niet heel waarschijnlijk, maar stel dat het toch gebeurt). Dan zal dat jong later zelf geen jongen meer kunnen krijgen. Het jong is onvruchtbaar. Dat komt omdat zijn ouders niet van dezelfde SOORT zijn.

Allemaal primaten...

	Aap = mensaap = primate		Aap = mensaap = aap
	Aapje = primaatje	Yep, een aap = een primaat	
	Aap = primaat		Halfaap = primaat
	En dit is een tarsier ↓ een spookdiertje = een primaat		Halfaap = primaat
	Halfaap = primaat		Halfaap = primaat

WAT IS EEN ~~AAP~~... PRIMAAT?

Een aap is dus een PRIMAAT, net als een halfaap en een mensaap. Primaat komt van het Latijnse woord 'primus' en betekent EERSTE. De betekenis van 'primaat' in het Nederlands woordenboek is 'hoogontwikkeld zoogdier'. Apen behoren tot de familie van de primaten, maar dat heet officieel de ORDE (groep) van PRIMATEN. Een aap is dus eigenlijk een harig zoogdier dat behoort tot de Orde van Primaten.

Hoe herken je een primaat? Primaten hebben...

... naar voren
gerichte ogen.

... grote hersenen en zijn
daardoor best slim.

... handen en voeten met vijf vingers en vijf tenen.
(Er zijn natuurlijk altijd UITZONDERINGEN, want bij
sommige soorten is het net even anders.)

... een opponeerbare duim.
(Ho, wacht even, ook hier zijn er UITZONDERINGEN:
niet alle apensoorten hebben zo'n geweldige duim.)

Trouwens, een opponeerbare duim betekent gewoon dat je je duim en vingers los van elkaar kunt bewegen. Probeer maar eens met de top van je duim al je andere vingertoppen van dezelfde hand aan te raken. Als het je lukt (en het lukt je, want je bent een primaat), dan heb je dus een opponeerbare duim. Dankzij opponeerbare duimen kunnen primaten allerlei voorwerpen oppakken. En dat is een heel groot voordeel, want zo kun je bijvoorbeeld gereedschap gebruiken, takjes, steentjes en insecten van de grond pakken, zandkorrels uit de vacht van je buurman halen of gewoon eens lekker in je neus peuteren. Primaten zijn trouwens de enige diersoorten die een opponeerbare duim hebben.

... een lange – sommige echt
heeeeel lange (vooral mensapen) –
afhankelijkheid van hun ouders.

... twee tepels. (Daar gaan
we weer, behalve vari's; die
hebben er wel zes.)

... platte nagels. (Uitzonderingsalert, want
er zijn soorten die geen platte nagels hebben,
maar klauwtjes of klauwachtige nagels.)

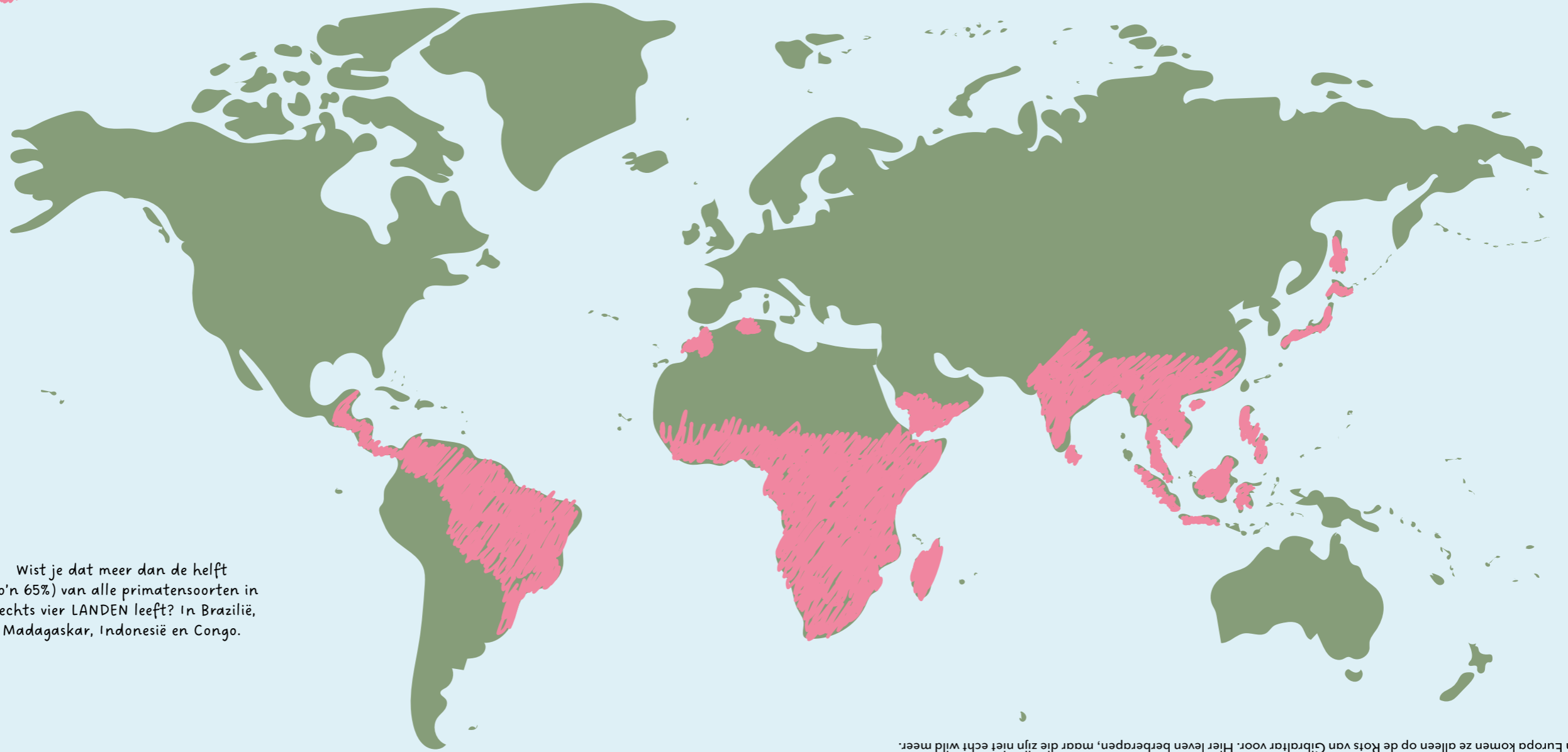
Tot slot moeten primaten...
... veel, heel veel, van hun
soortgenoten leren.

WAAR LEVEN PRIMATEN? (Behalve mensen, want die leven bijna overal)

Wat valt jou op aan deze wereldkaart?

Wist je dat maar 6% van de aarde uit regenwoud bestaat? En dat daar meer dan de helft van alle planten- en diersoorten leven?

 = hier leven primaten

Wist je dat meer dan de helft (zo'n 65%) van alle primatensoorten in slechts vier LANDEN leeft? In Brazilië, Madagaskar, Indonesië en Congo.

- Hoe verschillend primaten ook zijn, bijna alle soorten leven rond en ten zuiden van de evenaar, in het tropisch regenwoud.
- Er komen geen primatensoorten voor in Australië, Noord-Amerika, Groenland en Rusland.
- In Europa komen ze alleen op de Rots van Gibraltar voor. Hier leven berberpen, maar die zijn niet echt wild meer.

HOE LEVEN PRIMATEN MET ELKAAR SAMEN?

Primaten leven op verschillende manieren met elkaar samen. Hoe? Dat hangt af van de soort. Toch kun je over het algemeen zeggen dat er drie verschillende manieren zijn om samen te leven: in familieverband, in groepsverband of (semi-)solitair.

© Jan Hazevoet

© Jan Hazevoet

In familieverband – van je familie moet je het maar hebben

Familiegroepen zijn kleine, sociale groepen. De meeste familiegroepen bestaan uit een mannetje en een vrouwtje en hun jongen. Er zijn ook familiegroepen waarin naast het paartje en hun jongen een extra mannetje of vrouwtje leeft, die geen familie van het paar is. Hoe dan ook, in een familiegroep is er één mannetje en een vrouwtje die een **dominant** paar vormen.

En zoals bij de meeste apensoorten die in familieverband leven, is het paartje **monogaam**.

Op een gegeven moment verlaten de jongen de familiegroep. Ze gaan op zoek naar een partner om een eigen familiegroep/gezin te stichten.

Dominant?

Dominant = (over)heersend
Zij zijn de baas en bepalen alles voor de rest van de familiegroep.

Monogaam?

Monogaam = samenlevend met één partner
Het mannetje en het vrouwtje blijven hun hele leven bij elkaar. Ze paren alleen met elkaar en krijgen samen jongen.

© BluesyPete

In groepsverband

Groepen kunnen groot zijn, groter of nog groter, maar een groep kan ook uit een paar apen bestaan. Hoe een groep is samengesteld, hangt af van de soort. En zelfs hoe en door wie een groep wordt geleid, is verschillend.

Harem?

Harem = groep vrouwen die een relatie heeft met één man

* Een harem

In een **harem** is één volwassen man de leider. Hij leeft samen met een aantal vrouwtjes en hun jongen. De leider zorgt voor de groep, beschermt hen en bepaalt waar ze naartoe gaan.

* Een grote groep – met één leider, vaak een man

Zo'n groep bestaat uit meerdere volwassen mannen en vrouwen en hun kinderen. De volwassenen zijn geen familie van elkaar. De mannen beschermen de vrouwen en alle jongen. Eén volwassen man is de leider van de

Fission-fusion?

Fission = verdeling
Fusion = samenkomen
Dus ze gaan uit elkaar
en komen weer samen.

© Frank Wouters

Hiërarchie?

Hiërarchie = rangorde

De leider van de groep is de hoogste in rang en is dus de baas. Daaronder komen de andere dieren. Iedere aap kent zijn plaats binnen de groep en heeft z'n eigen rang. Hoe hoger je rang, hoe beter je plek in de groep is en hoe fijner je het hebt; je bent de baas over dieren met een lagere rang, krijgt het beste voedsel, mag als eerste eten, krijgt de beste slaapplekken, etc. Je rang is dus erg belangrijk in een groep. En die rang? Die krijg je van je moeder mee bij de geboorte. Is je moeder hoog in rang, dan krijg jij automatisch een hogere rang in de groep. Is je moeder laag in rang? Tja, dan ben jij ook laag in rang.

De leider zorgt voor de groep. Zo beschermt hij de groep, leidt ze naar voedsel en veilige slaapplekken en bewaart de rust in de groep. Makkelijk is het niet, hoor, de hoogste in rang zijn. Hij moet zich constant bewijzen, altijd klaarstaan om een gevecht aan te gaan en de rust in de groep bewaren. Als leider kun je van je leidersplek worden verstoten door bijvoorbeeld een jonger dier dat de leider wil worden. De leider wordt omringd door andere dieren met een hoge rang.

groep. De jongen worden binnen de groep geboren. Dat is hun geboortegroep. Bij sommige apensoorten verlaat het vrouwtje de geboortegroep en bij andere apensoorten verlaat het mannetje de geboortegroep.

* Kleine groepjes in één grote groep – met meerdere leiders

Heel grote groepen bestaan vaak uit verschillende kleinere groepen: subgroepen. Overdag gaan de subgroepen hun eigen weg, vooral om op zoek te gaan naar voedsel. Aan het einde van de dag zoeken al die groepjes elkaar weer op om samen te slapen. Wel zo veilig! Dit noem je *fission-fusion*. Binnen de kleinere groepen is meestal één man of vrouw de leider (dominant dus).

O, en overdag houden de subgroepen wel contact met elkaar. Vaak doen ze dat met geluiden. Zo weten ze waar de andere subgroepen zijn en kunnen ze elkaar voor gevaar waarschuwen.

* Vrijgezelle-mannengroepen

Groepen waarin meerdere (volwassen) mannen leven. Meestal zijn dit jonge mannen die uit hun geboortegroep zijn gezet, omdat ze de leeftijd hadden dat ze op zoek moesten gaan naar een partner.

Maar welke samenstelling een groep ook heeft, er is één belangrijke overeenkomst: *hiërarchie*.

De voordelen van het groepsleven?

- Veiliger;
- Minder kwetsbaar voor roofdieren;
- Makkelijker en sneller voedsel vinden;
- Elkaar helpen om de jongen te beschermen en groot te brengen;
- Jongen leren door na te apen hoe ze met elkaar moeten omgaan en hoe ze kunnen overleven;
- Makkelijker een partner vinden.

Zijn er ook nadelen?

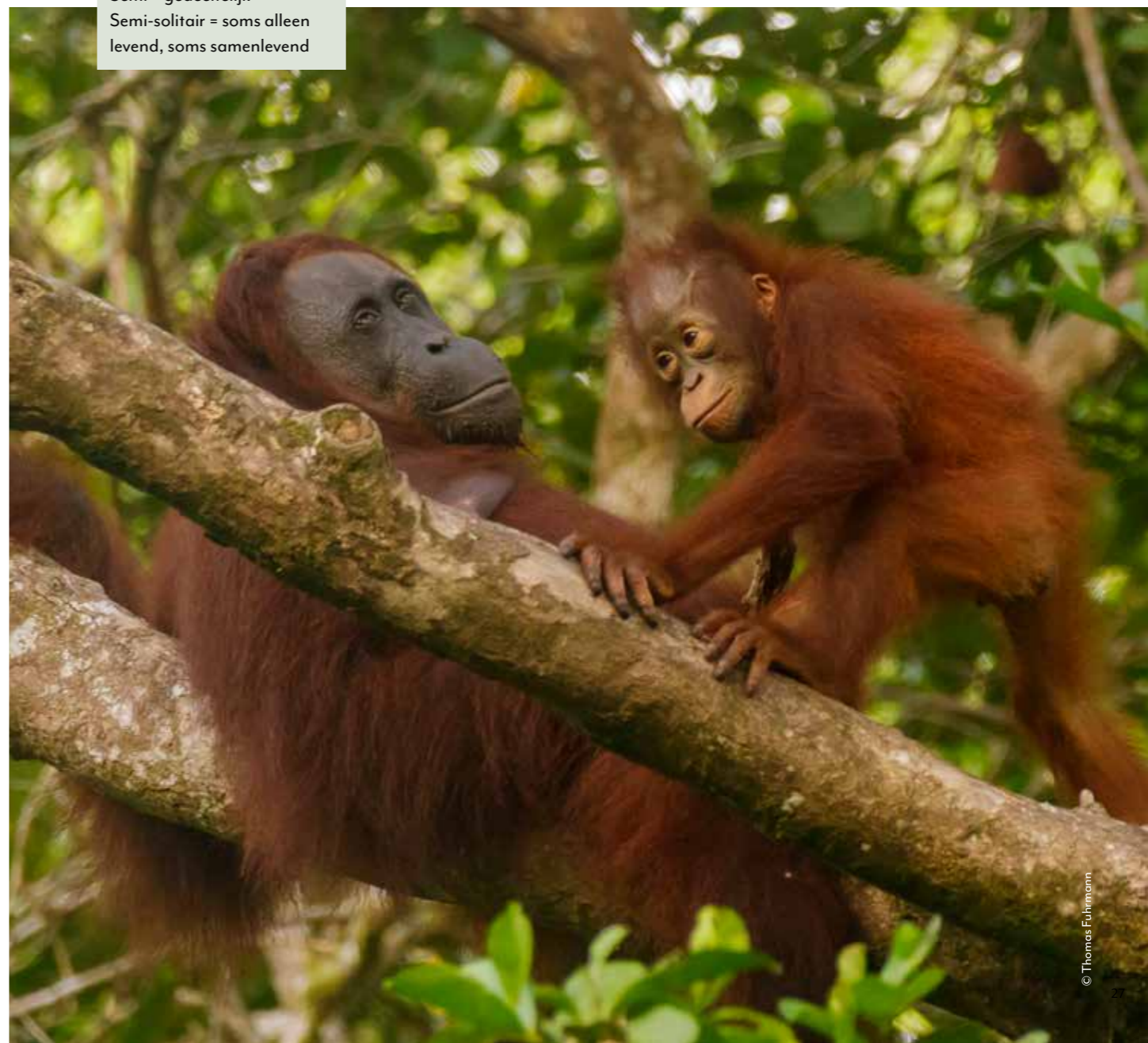
- Als er te weinig voedsel is en je hebt geen hoge rang in de groep;
- Je moet op je hoede zijn als je laag in rang bent;
- Je moet continu vechten voor aandacht van de leider, voedsel en vrouwtjes.

(Semi-)solitair

Er zijn primatensoorten die het prima vinden om alleen te leven; graag zelfs. Sommige soorten zoeken elkaar dan wel bijvoorbeeld op om samen te slapen. Wel zo veilig. Andere leven soms samen, maar zijn ook graag alleen, zoals de orang-oetan. Als orang-oetannen elkaar in het wild tegenkomen (en dan vooral een mannetje en een vrouwtje), leven ze een tijdje samen. Dan gaat ieder weer z'n weg. Alleen een moeder en jong leven zo'n acht à negen jaar samen.

Semi? Solitair?

Solitair = alleen levend
Semi = gedeeltelijk
Semi-solitair = soms alleen levend, soms samenlevend

© Thomas Fuhrmann

HOE COMMUNICEREN PRIMATEN MET ELKAAR?

Mensen hebben allerlei manieren om informatie met elkaar te delen. Daarbij maken we gebruik van onze zintuigen, want communiceren doen we met onze ogen, oren en tast. Zo maken we geluid als we praten, maken we gebaren, raken we elkaar aan en gebruiken we ons lichaam en mimiek. Halfapen en apen communiceren niet heel veel anders dan mensen. Ook zij 'praten' met elkaar met behulp van zicht, geluid en tast, maar ze gebruiken ook hun neus om elkaar informatie te geven. Met geur kun je elkaar namelijk ook erg veel vertellen.

Wat is communicatie?

Communicatie is het delen van informatie met een of meerdere personen (een groep).

En het uitwisselen van boodschappen aan elkaar.

Lichaamstaal?

Dat is 'praten' met je lijf.

Mimiek?

Dat is een ander woord voor gezichtsuitdrukking, want ook met je gezicht 'praat' je zonder woorden te gebruiken.

Zicht → ogen

Welke communicatiemiddelen? Lichaamstaal, mimiek en kleur.

Om zicht als communicatiemiddel te gebruiken moet je elkaar wel kunnen zien, dus zicht wordt gebruikt door dieren die overdag leven, en op korte afstanden.

PRATEN MET JE LIJF EN GEZICHT

Lichaamstaal en gezichtsuitdrukkingen worden vaak tegelijkertijd gebruikt. Het bijzondere hieraan is dat je daarmee een ander 'vertelt' wat je voelt en denkt zonder dat je geluid maakt of woorden gebruikt. Dat heet non-verbale communicatie.

Het voordeel hiervan is dat je je boodschap geluidloos kunt overbrengen en andere dieren (bijvoorbeeld roofdieren) niet laat weten waar je zit. Bovendien kost een grijns of een omhooggetrokken wenkbrauw veel minder energie dan brullen, schreeuwen, krijsen... nou ja, geluid maken dus. Een ander voordeel is dat je in één oogopslag kunt inschatten hoe je je moet gedragen: onderdanig, dreigend, verleidelijk, of wegwezen, want er dreigt gevaar. Zowel mensen als dieren gebruiken hun lijf en gezicht om de ander informatie te geven.

Als een aap zich groot maakt, is het voor de ander meteen duidelijk dat hij dominant en hoger in rang is. En als een aap zich juist klein maakt, gedraagt hij zich onderdanig naar de ander toe. Eigenlijk doen mensen dat ook: als je bang bent, maak je je kleiner. Wil je laten zien dat je de baas bent, dan maak je je groter.

Wat mimiek betreft: mensen en apen kunnen veel dezelfde uitdrukkingen met hun gezicht maken: een grijns, een omhooggetrokken wenkbrauw, een gaap, tuitende lippen. Maar... de mimiek mag dan op elkaar lijken, de betekenis ervan is vaak heel iets anders.

Als mensen lachen, zijn we vaak blij. Als een aap 'lacht' waarbij je zijn tanden kunt zien, is hij helemaal niet blij. Hij is dan juist bang of onderdanig. Als mensen gapen, zijn we moe (of we hebben een tekort aan zuurstof). Als sommige apensoorten gapen, betekent het dat ze indruk willen maken en de ander hun gevaarlijke tanden willen laten zien.

Praat jij wel eens met je lichaam?

Nee?

Echt wel! Waarschijnlijk praat je meer met je lichaam dan je denkt. En je lichaam kan wel eens heel andere dingen zeggen dan er aan woorden uit je mond komt. Soms zeg je het ene, terwijl je lichaam iets heel anders zegt. Je zegt bijvoorbeeld dat je heel veel zin hebt om ergens mee naartoe te gaan, maar je laat je schouders hangen en je rug is wat gebogen. Je lichaam zegt duidelijk dat je eigenlijk geen zin hebt om mee te gaan. Oeps...

Woorden kunnen dus liegen. Nou ja, natuurlijk niet echt de woorden; het zijn de mensen die met woorden kunnen liegen.

PRATEN MET KLEUR

Hoe kun je nou met kleur praten? Dat kan helemaal niet.

Klopt, maar je kunt de ander met kleur wel veel informatie geven (nou ja, apen dan in dit geval): je bent vruchtbaar en je wilt paren (NU!), je bent gezond, etc. Met kleur probeer je de andere sekse te overtuigen om voor jou te kiezen.

Kijk maar eens naar de kop van een mannelijke mandril: blauw, paars, rood en feloranje. Het kan niet op. En hoe feller de kleuren, hoe gezonder hij is en dus aantrekkelijker voor de vrouwtjes. En mocht zijn kop de vrouwtjes nog niet overtuigen, dan kunnen ze ook nog even naar z'n achterste kijken. Dat heeft een blauwe tot lichtpaarse kleur. O la la!

Hoe roder het achterwerk rond de anus en vagina van vrouwtjes van sommige apensoorten is, hoe aantrekkelijker ze voor de mannen in hun groep zijn. Een keer in de zoveel tijd zwelt hun achterwerk op en wordt het rood nog feller. Daarmee vertellen ze de mannetjes dat ze willen paren. Enne... hoe roder en hoe dikker het achterwerk is, hoe liever ze dat willen.

Welke apensoortenvrouwtjes maken de mannen helemaal gek met hun rode achterwerk? Houd het boek op z'n kop en lees het antwoord aan de onderkant van dit kader als je niet langer kunt wachten.

Chimpansees, bonobos, bavianen, mandrils en dits.

© Dierenpark Amersfoort

© Francisco Emilio Roldán Velasco

*Welke primatensoort 'miauwt'?
Houd het boek op z'n kop en lees het antwoord aan de onderkant van dit kader als je het antwoord nu wilt weten.*

Ringsstaartmak's 'miauwen': 'Nou ja, een bepaald geluid dat ze maken, lijkt erg op het gemiauw van een kat.

Geluid → oren

Welke communicatiemiddelen? Zingen, brullen, tjilpen, roepen, miauwen, gillen, krijsen, schreeuwen, grommen en praten.

Om geluid als communicatiemiddel te gebruiken hoeft je elkaar niet per se te zien, dus geluid wordt gebruikt door dieren die zowel overdag als 's nachts leven, en op korte en lange afstanden.

Van alle primatensoorten zijn mensen de enigen die praten met woorden, zinnen en geschreven woord.

Iedere primatensoort communiceert op zijn eigen manier; de een tjilpt de hele dag door, de ander brult liever af en toe eens flink. Weer een ander krijst, een volgende zingt (er zijn echt apensoorten die elkaar zingend van alles vertellen) en nog een andere soort 'miauwt'. Sorry... miauwt?

WAT ZEG JE?

Ieder geluid, iedere tjilp, zang, schreeuw of gil én de manier waarop een primaat dat bepaalde geluid maakt, heeft een eigen betekenis, net zoals woorden allemaal iets anders betekenen. Dat moet ook wel, want roepen dat er gevaar is, moet wel anders

klinken dan roepen dat je een boom vol rijpe vijgen gevonden hebt. Het moet in één kreet, gil of brul duidelijk zijn wat er wordt bedoeld, anders heeft het geen zin om geluid te maken.

Net als bij zicht maken primaten over het algemeen vooral geluid om... elkaar te waarschuwen, indruk te maken op elkaar, aan te geven dat er voedsel is, te laten horen waar ze zitten en te laten horen waar hun leefgebied is. Elkaar op deze manier informatie geven is vooral erg handig als je elkaar niet kunt zien, zoals tussen de bladeren in een tropisch regenwoud of in een hoog grasveld.

Het maken van geluid is trouwens niet helemaal zonder gevaar. Niet alleen soortgenoten horen het geluid; ook roofdieren horen het!

© Uday Kiran z8

© Jan Hazevoet

Tast → elkaar aanraken

Welke communicatiemiddelen? Vlooiën.

Om tast als communicatiemiddel te gebruiken moet je dicht bij elkaar zijn en kunnen zien wat je doet, dus tast wordt gebruikt door dieren die overdag leven.

Vlooiën? Nee, apen hebben geen vlooiën. Het heet gewoon zo. Met vlooiën wordt eigenlijk het schoonhouden van de vacht bedoeld. Apen gaan dicht bij elkaar zitten, waarbij de ene aap de vacht van de andere aap grondig onderzoekt naar huidschilfers, korstjes en andere oneffenheden en die hij er een voor een uitplukt. Maar dat is niet de enige functie van vlooiën. Vlooiën heeft vooral een sociale functie.

Vlooiën is namelijk een belangrijke manier om vriendschappen te sluiten en te onderhouden. Tijdens het vlooiën komt er een geluksstofje vrij in het lichaam, en dat geldt voor zowel de vlooiër

als de aap die gevlooid wordt. Op deze manier wordt hun band versterkt.

Apen met een hogere rang in de groep worden langer en vaker gevlooid dan apen met een lagere rang. Maar lagergeplaatste dieren vlooiën graag hogergeplaatste dieren, omdat ze er misschien iets voor terugkrijgen. Vlooiën wordt zelfs ingezet om politiek te bedrijven. Ik vlooi je nu, dan moet jij mij de volgende keer steunen. Dus het kan zomaar zijn dat een hogergeplaatst dier een lagergeplaatst dier vlooi... Voor wat, hoort wat.

Geur → neus

Welke communicatiemiddelen? Lichaamsgeur, urine en speeksel.

Om geur als communicatiemiddel te gebruiken hoef je elkaar niet te zien, dus geur wordt gebruikt door dieren die zowel overdag als 's nachts leven, en op korte en lange afstanden.

Over het algemeen gebruiken halfapen, apen en mensapen geuren vooral om elkaar te vertellen dat ze gezond zijn, ze willen en kunnen paren, ze zich goed voelen, ze ergens zijn geweest of dat een bepaald gebied, gezin of partner van hen is.

Geur achterlaten heet geurmarkering.

VOORDELEN VAN GEURMARKERING?

Het achterlaten van een geur heeft grote voordelen. Zo hoef je de ander niet per se te zien, je hoeft geen geluid te maken en je kan ook in het donker communiceren. Want tja, geuren ruik je 's nachts ook. Al met al loop je op deze manier met het geven van informatie minder risico.

KLIEREN MET GEUR

Een gebruikelijke manier om een geur achter te laten, is met geurklieren. Zo hebben halfapen op verschillende plekken op hun lichaam geurklieren. Daarmee wrijven ze langs takken, boomstammen, struiken... allerlei plekken, waarmee ze de grenzen van hun territorium aangeven. En ja... soms laten ze ook hun geur op elkaar achter. De betekenis? Jij hoort bij mij en wij horen allemaal bij hetzelfde gezin. Maar ook verschillende apensoorten gebruiken geurklieren om informatie te delen, zoals klauwapen, nachtapen, saki's en titi's, spinapen, drils en mandrils.

EFFE PISSEN

Er zijn apensoorten die geen geurklieren hebben en toch met geur communiceren. Namelijk met hun eigen plas of speeksel. Dat heb je altijd bij je en het ruikt precies goed. Even een plasje plegen en daarmee je handen en voeten insmeren. Bij elke stap die ze maken, laten ze een plasspoot achter. Superhandig! En zo vertel je meteen waar je naartoe bent... Of jezelf, je gezin en partner insmeren met je eigen speeksel... Zo weet iedereen wie bij wie hoort.

Nieuwsgierig welke apensoorten dat doen? Blader dan snel verder en ontdek het zelf of houd het boek op z'n kop en lees het antwoord onder dit kader als je NU wilt weten welke apen op hun handen en voeten plassen en zo informatie aan elkaar doorgeven.

Doodshoofdapen, doeroecoëls en kapucijnapen smeren hun handen en voeten in met hun eigen plas.

Samenvattend kun je zeggen dat apen met elkaar communiceren over:

- de actuele situatie;
- het persoonlijke gevoel (boos, bang, macht, etc.);
- de persoonlijke situatie (dit is mijn gezin, mijn vrouwtje en mijn leefgebied, dus wegwezen).

En om:

- elkaar te laten weten waar ze zijn;
- te weten waar de andere van de groep zijn;
- elkaar te waarschuwen vooral weg te blijven;
- elkaar te laten weten dat en waar er gevaar is.

WAT ETEN PRIMATEN?

Primaten moeten net als alle dieren eten en drinken om in leven te blijven. Alles kost nou eenmaal energie: spelen, groeien en bewegen. Deze energie halen ze uit voedsel. Maar wat eten primaten eigenlijk? Dat is geen makkelijke vraag, want zoals je inmiddels wel weet, zijn er veel verschillende primatensoorten. En wat een primate eet, hangt af van de soort.

Even terug naar de basis: welke soorten eters heb je ook alweer? Dieren zijn door hun verschillende diëten in drie verschillende groepen te verdelen:

1 Herbivoor

Herba = plant
> herbivoor = planteneter

Frugivoor of fructivoor

Frugi of fructi = vrucht
> frugivoor of fructivoor
= vruchteneter

-voor ?

Vorus (van herbivoor, frugivoor, folivoor, carnivoor, insectivoor en omnivoor) is Latijn voor 'eter'.

Folivoor

Foli = blad
> folivoor = bladeter

Herbivoren zijn echte stinkerts!

Herbivoren hebben langere darmen dan carnivoren. Dit hebben ze echt nodig, omdat plantenresten veel moeilijker te verteren zijn dan vlees. Hun darmen zijn langer, zodat er meer tijd is om zo veel mogelijk voedingsstoffen (en energie) uit het voedsel te halen. Bladeters zijn dan ook echte stinkerts. Ze laten regelmatig scheten.

2 Carnivoor

Carne = vlees
> carnivoor = vleeseter

Insectivoor > Insecti = insecten > insectivoor = insecteneter

3 Omnivoor

Omni = alles/allemaal
> omnivoor = alleseter

Omnivoren eten zowel planten als vlees als vis als insecten als... nou ja, alles dus.

Zonder dat ze het in de gaten hebben spelen apen een belangrijke rol in de natuur. Zo helpen ze bijvoorbeeld bij het verspreiden van zaden die ze hebben gegeten. Hoe? Door de zaden en pitten weer uit te poepen. Uit die zaden groeien dan weer nieuwe planten.

De meeste apen-, halfapen- en mensapensoorten zijn ofwel bladeters (folivoren), vruchteneters (frugivoren) of insecteneters (insectivoren) ofwel een combinatie hiervan → alleseters (omnivoren).

Blad- en vruchteneters zijn vaak middelgrote tot grote primatensoorten. Maar natuurlijk niet alle middelgrote tot grote apensoorten zijn blad- en/of vruchteneters.

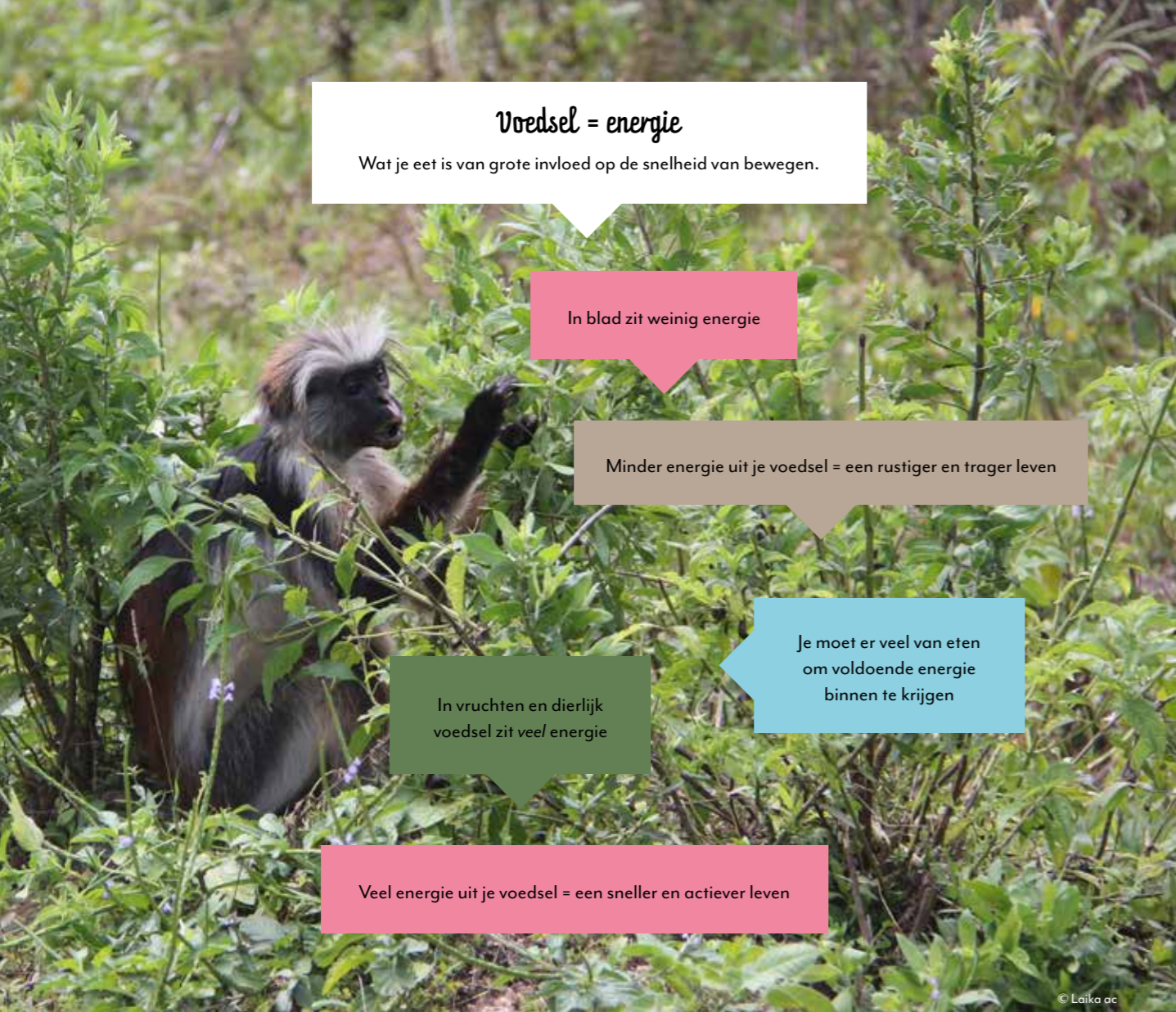
Blader snel verder om erachter te komen welke middelgrote tot grote apensoorten hun neus ophalen voor alleen maar blad of vruchten. Of houd het boek op z'n kop en lees het antwoord aan de onderkant van dit kader als je niet langer kunt wachten.

Maar het is niet zo dat bladeters alleen bladeren eten, vruchteneters alleen maar vruchten en insecteneters alleen insecten. Vruchteneters eten ook regelmatig blad en soms vangen ze zelfs een insect. Dat geldt natuurlijk ook voor bladeters en insecteneters.

Als een apensoort een folivoor is, betekent dit dat hij vooral bladeren eet. Net zoals vruchten voornamelijk op het menu van een frugivoor staan, en insecten vooral op het menu van insectivoren, insecteneters.

Denk maar eens aan bavianen, mandrils, chimpansees en bonobos; stuk voor stuk middelgrote tot grote primatensoorten die ook dierlijk voedsel op het menu hebben staan.

Bijna alle (kleinere) primatensoorten bewegen de hele dag veel en snel. Daar is meer energie voor nodig en op alleen blad kunnen ze niet leven. Die energie halen ze onder andere uit dierlijk voedsel, zoals insecten, wormen, slakken, kikkers, etc.

Voedsel = energie

Wat je eet is van grote invloed op de snelheid van bewegen.

In blad zit weinig energie

Minder energie uit je voedsel = een rustiger en trager leven

In vruchten en dierlijk voedsel zit *veel* energie

Je moet er veel van eten om voldoende energie binnen te krijgen

Veel energie uit je voedsel = een sneller en actiever leven

Wat eten we vandaag?

Dieren, en dus ook primaten, zijn iedere dag uren bezig met het zoeken, voorbereiden en eten van voedsel. In de dierenwereld heet het zoeken en vinden van eten 'foerageren'. Als bladeter heb je het makkelijk; bladeren zijn altijd binnen handbereik. De rest moet beter z'n best doen. Hoewel er van alles te vinden is in een tropisch regenwoud, moet je wel eerst goed zoeken en afhankelijk van het seizoen is er veel of juist minder op voorraad. Maar wat staat er zoal op het menu van de apen-, halfapen- en mensapensoorten die naast bladeren ook ander voedsel eten?

<p>BLADEREN</p> <p>© Harvey Barrison</p>	<p>© Charles J. Sharp</p>	<p>VOGELEITJES → af en toe, en alleen als apen toevallig een nestje met daarin eitjes tegenkomen</p>	<p>ZADEN</p>
<p>NOTEN</p>	<p>BLOEMEN</p> <p>© Jan Hazevoet</p>	<p>AMFIBIEËN, zoals kikkers</p>	<p>© Shlomi kakon Pikwiki Israel</p>
<p>GELEEDPOTIGEN, zoals spinnen, duizend- en miljoenpoten</p> <p>© Javier Ábalos Alvarez</p>	<p>VLEES, zoals een antilope, een kleine aap uit een andere groep, knaagdieren of vogels. Er zijn chimpansees die op jacht gaan</p>	<p>WILDE (ONRIJPE) VRUCHTEN zijn niet hetzelfde als het fruit dat bij ons in de supermarkt ligt. Ons fruit wordt speciaal voor mensen gekweekt en hierin zit veel suiker, maar weinig vezels. Bij vruchten in het wild is het juist andersom; weinig suiker, veel vezels. Voorbeelden van wilde vruchten zijn doerians, vijgen, guaves en papaja.</p>	<p>GOM (nee, geen kauwgom en nee, ook geen gommetjes om mee te gummen!) Gom is een soort boomsap dat alleen naar buiten komt op plaatsen waar de boom is of expres wordt beschadigd.</p>
<p>INSECTEN → De meeste apensoorten eten wel eens een insect, maar er zijn apensoorten die ontzettend graag insecten eten en er echt naar op zoek gaan, zoals doodshoofdapen en klauwapen. Zo, die lusten echt wel een insectje of twee, drie of meer; meer is beter.</p> <p>© Juliën Renoult</p>	<p>MENSELIJK VOEDSEL → Oké, dat is niet wat apen zouden moeten of mogen eten, maar er zijn veel gebieden in de wereld waar apen en mensen 'samen' wonen. De apen jatten dan het voedsel van mensen. Lekker makkelijk, maar helemaal niet goed voor ze.</p>	<p>WATER → Dit eten ze natuurlijk niet, maar ze drinken het wel. En natuurlijk zijn er uitzonderingen, want kroonsifaka's drinken bijvoorbeeld niet. Zij halen het vocht uit hun eten.</p>	<p>En voor de apen die aan de kust of bij een rivier leven, staat er ook dit wel eens op het menu: VIS, KRAB, OESTERS, SCHELLEN, ETC.</p>
<p>WORTELS EN STENGELS VAN PLANTEN</p>			

BEDREIGD!

Het gaat niet goed met veel planten- en diersoorten. Meer dan de helft van alle primatensoorten wordt met uitsterven bedreigd. Hun leefgebieden verbrekken en verdwijnen, omdat hun grond wordt gebruikt voor huizen, voedsel, energie en materiaal voor de steeds groeiende wereldbevolking van zo'n acht miljard mensen.

Het verdwijnen van planten- en diersoorten hoort bij de natuur, net zoals het ontstaan van nieuwe. Maar de laatste jaren verdwijnen planten- en diersoorten wel erg snel. Veel sneller dan er nieuwe soorten ontstaan. En in de meeste gevallen komt dat door de mens.

IUCN?

IUCN = International Union for Conservation of Nature, oftewel de Internationale Unie voor Natuurbescherming.

Of een planten- of diersoort bedreigd is en hoe erg, wordt bepaald door **IUCN**, dé internationale organisatie die zich inzet voor natuurbehoud en -bescherming. Wetenschappers onderzoeken wereldwijd of een bepaalde soort nog veel voorkomt of weinig, of zelfs zo weinig dat het met uitsterven wordt bedreigd. Deze gegevens zetten ze op een internationale lijst, waarbij iedere soort een bepaalde **status** krijgt. Deze lijst zijn we de *Rode Lijst* (rood is nou eenmaal een waarschuwingskleur) gaan noemen.

Status?

Status = de stand van zaken
Dus in het geval van de Rode Lijst, hoe het momenteel met een planten- of diersoort gaat.

© Christophe Germain

Welke statussen zijn er volgens de IUCN?

<p>U</p> <p>UITGESTORVEN – Er zijn geen exemplaren meer van een soort. In het wild niet en in gevangenschap niet. De soort is uitgestorven. Denk bijvoorbeeld aan dino's en mammoeten.</p>	<p>U:W</p> <p>UITGESTORVEN IN HET WILD – In het wild is een soort uitgestorven, maar de soort leeft nog wel in gevangenschap, bijvoorbeeld in een dierentuin.</p>	<p>EB</p> <p>ERNSTIG BEDREIGD – Er is een extreem grote kans dat een soort op korte termijn uitsterft. Als de soort niet snel wordt geholpen, sterft de soort zeker uit.</p>
<p>B</p> <p>BEDREIGD – De kans dat een soort snel uitsterft is groot, maar de situatie is nog niet zo erg als bij een soort die de status van Ernstig bedreigd heeft.</p>	<p>K</p> <p>KWETSBAAR – Een soort neemt zo snel in aantal af dat de soort snel de status van Bedreigd of zelfs Ernstig bedreigd kan krijgen.</p>	<p>BB</p> <p>BIJNA BEDREIGD – Een soort gaat wel achteruit, maar is nog niet echt in gevaar.</p>
<p>NB</p> <p>NIET BEDREIGD – Een soort komt nog op meerdere plekken voor en er zijn nog voldoende aantallen.</p>	<p>OG</p> <p>ONVOLDOENDE GEGEVENS – Er is te weinig informatie over een soort om te weten welke status de soort moet krijgen. Daarvoor moet meer onderzoek worden gedaan.</p>	<p>NO</p> <p>NIET ONDERZOCHT – Dat zijn soorten die (helemaal nog) niet onderzocht zijn. Er leven miljoenen planten- en diersoorten op de wereld en onderzoekers zijn daar nog niet aan toegekomen. Het kan zelfs zijn dat soorten nog helemaal niet ontdekt zijn.</p>

Dat betekent niet dat we minder of geen aandacht hoeven te schenken aan deze soorten. Ook deze soorten worden op verschillende manieren bedreigd, waardoor hun aantallen snel af kunnen nemen. Een soort kan dan een andere status krijgen.

Hoe krijg je als soort je status?

Een planten- en diersoort krijgt niet zomaar een status en wordt ook niet zomaar op de lijst gezet. Daar gaat veel en uitgebreid onderzoek aan vooraf, en die onderzoeken worden wereldwijd op dezelfde manier gedaan. Tijdens het onderzoek gebruiken wetenschappers een lijst. Daarop staan verschillende punten, ook wel 'criteria' genoemd, die ze een voor een afgaan.

Zo wordt er bijvoorbeeld gekeken naar de zeldzaamheid van een soort, de snelheid waarmee een soort in aantal afneemt, de grootte van een **populatie**, de grootte van een leefgebied, op welke manier een **populatie** in een bepaald gebied verspreid leeft en hoe een soort over de wereld verdeeld is.

Pas als de soort op deze manier onderzocht is, krijgt de soort een bepaalde status en wordt deze op de Rode Lijst gezet. De meeste onderzoeken duren vaak enkele, tot soms wel tientallen jaren.

Populatie?

Populatie = in dit geval het aantal dieren in een groep

Dankzij de Rode Lijst weten we inmiddels

- dat zo'n 95% van alle lemuren op Madagaskar met uitsterven wordt bedreigd.
- dat meer dan 50% van alle half- en apensoorten met uitsterven wordt bedreigd.
- welke planten- en diersoorten dringend hulp nodig hebben en waar ingegrepen moet worden.
- door welke oorzaken zo veel half- en apensoorten met uitsterven worden bedreigd.

Tijdens onderzoeken naar de status van een soort onderzoeken wetenschappers natuurlijk ook de redenen waarom een soort bedreigd wordt. En soms zijn dat meerdere tegelijkertijd, maar welke oorzaken zijn er zoal?

Jacht ...

- ... voor bushmeat (voedsel voor de lokale bevolking)
- ... voor de illegale dierenhandel
- ... om een dier als huisdier te houden
- ... voor het maken van illegale medicijnen

Leefgebied verandert ...

- ... door klimaatverandering: extreme temperaturen, overstromingen, stormen, droogte, etc.
- ... door milieuvuiling

Dieren overlijden, doordat er ...

- ... oorlog en sociale onrust in een gebied of land heerst
- ... verschillende ziektes zijn

Verlies van leefgebied door houtkap ...

- ... voor de hout- en papierindustrie
- ... voor veeteelt en landbouw
- ... voor eigen gebruik, zoals het maken van vuur
- ... voor de bouw van huizen en steden om plaats te maken voor oliepalplantages
- ... voor de bouw van mijnen en steengroeven voor het ontginnen van mineralen
- ... voor de bouw van wegen en spoorwegen
- ... voor de bouw van hotels, restaurants en andere voorzieningen voor toeristen

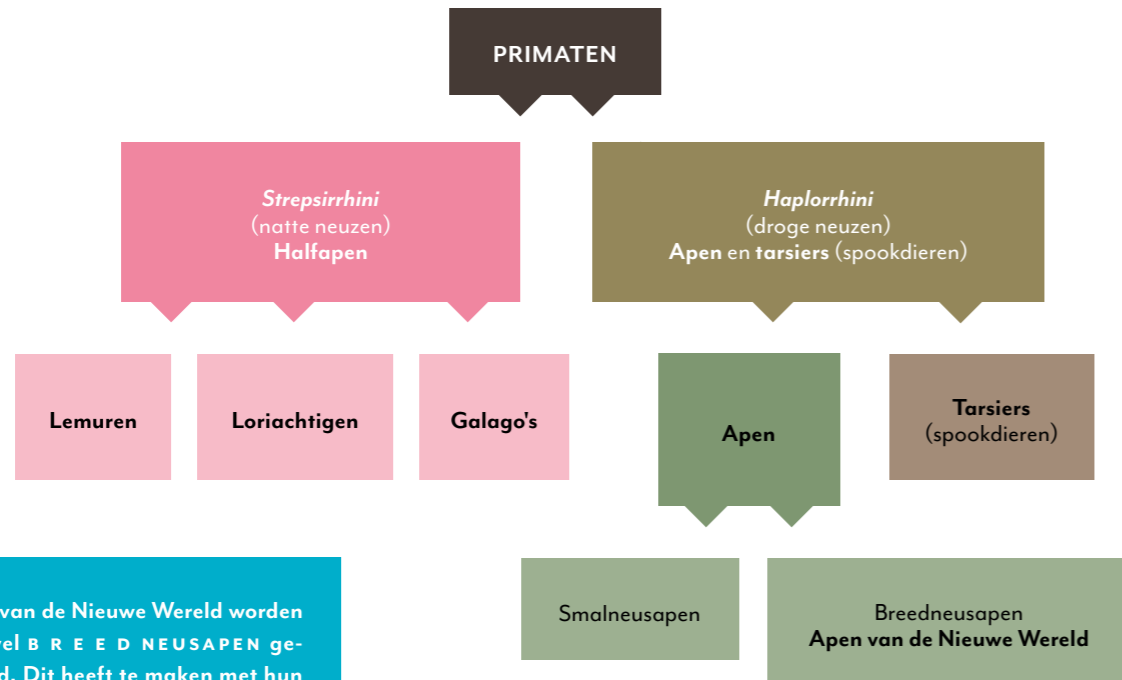
Bepaalde bedreigingen zijn erg lokaal – daar kun jij als Nederlands of Vlaams kind weinig aan veranderen – maar er zijn ook bedreigingen die juist heel universeel zijn. En dat zijn oorzaken waar je zeker iets aan kunt doen. Wil je weten wat jij kunt doen? Blader dan snel naar hoofdstuk 7. Hierin staan een aantal tips wat jij kunt doen om apen en hun leefgebied te redden.

HOOFDSTUK 3
APEN VAN
DE NIEUWE
WERELD

EN DE ORDE VAN PRIMATEN GAAT NOG EVEN DOOR...

In dit hoofdstuk gaan we verder waarmee in hoofdstuk 1 een voorzichtig begin is gemaakt: het ontwarren van die grote happy primatenfamilie. Dat doen we door orde in de wirwar van apensoorten te brengen. Daarvoor gaan we terug naar de Orde van Primaten. In dit hoofdstuk bekijken we de breedneusapen, ook wel **Apen van de Nieuwe Wereld** genoemd.

Apen van de Nieuwe Wereld worden ook wel **B R E E D NEUSAPEN** genoemd. Dit heeft te maken met hun neusgaten, die zijn **B R E E D**. Nou ja, breder dan die van de smalneusapen.

Apen van de Nieuwe Wereld?

Voordat Amerika in de vijftiende eeuw werd ontdekt, kenden de mensen alleen Europa, Afrika en Azië. Ze hadden nog nooit van Amerika gehoord. Toen Amerika ontdekt was, werd dat de nieuwe wereld. De benaming wordt nog altijd gebruikt om de verschillende apensoorten te onderscheiden. Dat betekent dat er Oude Wereld-apen en Nieuwe Wereld-apen zijn.

De Nieuwe Wereld
= Midden- en Zuid-Amerika
(Noord-Amerika hoort natuurlijk ook bij de Nieuwe Wereld, maar omdat daar geen primatensoorten in het wild leven, hebben we het hier over Midden- en Zuid-Amerika.)

De Oude Wereld
= Europa, Afrika en Azië

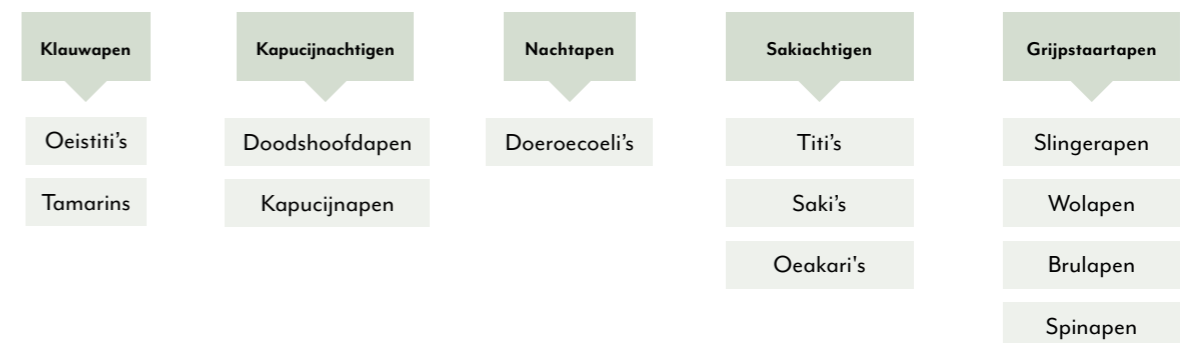
Hoe herken je een aap van de Nieuwe Wereld?

- Aan hun **B R E E D E** neusgaten dus;
 - Ze leven allemaal in bomen;
 - Ze hebben allemaal een **LANGE** staart (en sommige hebben een grijpstaart);
 - Ze hebben **GEEN** zitvlak (ze kunnen wel zitten, hoor);
 - Ze hebben **GEEN** wangzakken om voedsel in te stoppen;
 - Tot slot hebben ze **GEEN** opponeerbare duim.
- En verder hebben ze net als alle andere primaten...**
- ... handen en voeten met vijf vingers en vijf tenen (BEHALVE de slingerapen);
 - ... platte nagels (nou ja, behalve de klauwapen);
 - ... twee tepels;
 - ... naar voren gerichte ogen;
 - ... grote hersenen;
 - ... een lange afhankelijkheid van hun ouders;
 - ... veel aangeleerd gedrag.

We gaan weer even terug naar de Orde van Primaten. Welke apensoorten leven dan in de Nieuwe Wereld?

Dus apensoorten die alleen in Midden- en Zuid-Amerika voorkomen, zijn klauwapen, kapucijnachtigen, nachtapen, sakiachtigen en grijpstaartapen. Maar ook deze kun je verder in verschillende apensoorten verdelen. Kijk maar...

KLAUWAPEN

KLAUWAPEN

Oeistiti's

Tamarins

Klauwapen kun je onderverdelen in oeistiti's en tamarins. In totaal zijn er ongeveer 47 verschillende klauwapensoorten. En die zien er allemaal anders uit!

Jeniemienie apen

De kleinste klauwaap is zo'n 12-16 centimeter groot, de grootste klauwaap kan zo'n 35-40 centimeter worden. Ze wegen tussen de 110 en 700 gram. De staart van een klauwaapje is (bijna) altijd langer dan het lijfje. Vanwege hun grootte, of eigenlijk omdat ze zo klein zijn, worden ze ook wel 'dwergapen' genoemd.

Hoe herken je een klauwaap?

- Ze zijn klein, echt ieniemienie. De kleinste is slechts 12 centimeter groot.
- Op alle vingers en tenen zitten scherpe KLAUWACHTIGE nagels (behalve op de grote tenen).
- Ze hebben best grote oren in verhouding met hun kop.
- Ze hebben een korte snuit.
- Ze hebben een lang lijf, en lange armen en benen.
- Hun voorpoten zijn korter dan hun achterpoten.
- Ze zien er allemaal nogal *flamboyant* uit. Elke soort heeft wel iets specifiek wat ze van elkaar onderscheidt: een gigantische snor, een heel opvallende kleur, uitbundige manen, baarden, pluimen, kuiven, puntige oortjes... nou ja, je begrijpt het wel.
- De mannetjes en de vrouwtjes zijn vaak even groot.
- Tja, en verder hebben ze dezelfde kenmerken als alle apen! Een uitzondering hierop is dat ze GEEN opponeerbare duim hebben, maar WEL opponeerbare grote tenen. Die tenen werken hetzelfde als opponeerbare duimen, maar dan, nou ja, met de tenen.

Ze hebben dus geen platte nagels. Daarom worden ze 'klauwapen' genoemd. Die klauwtjes zijn superhandig! Daarmee lukt het ze om verticaal de boom in te klimmen, net zoals een eekhoorn.

manteltamarin © Thomas Bresson

© Renato Copello

zwartoorpenseelaap © LinaLouven

goudkoppleeuwaapje © Hans Hillewaert

Klauwapenvrouwtjes zijn vaak iets zwaarder dan de mannetjes, maar verder lijken ze in grootte en uiterlijk erg op elkaar.

Hoelang drachtig? Klauwapenvrouwtjes zijn ongeveer vijf maanden drachtig. Alleen het dominante paartje in de klauwapenfamilies krijgt jongen. De overige vrouwelijke familieleden mogen geen jongen krijgen. Daar zorgt het dominante vrouwtje voor door een bepaald stofje uit te scheiden. Dat stofje zorgt ervoor dat de andere vrouwtjes geen jongen kunnen krijgen.

Hoeveel jongen? Klauwapen krijgen vaak één, twee en soms zelfs drie jongen per halfjaar (behalve de springtamarin, die krijgt altijd maar één jong). Pfff, dat zijn vier tot zes jongen per jaar. Meteen na de geboorte neemt het mannetje (de vader) de taak van het vrouwtje over en draagt de jongen op zijn rug. Hij brengt ze alleen naar het vrouwtje als ze gezoogd (melk nodig hebben) moeten worden. Vaders spelen dan ook een heel grote rol bij de opvoeding van de jongen.

Groeps- of familielevens? Klauwapen leven in familiegroepen.

Communicatie Klauwapen communiceren vooral door geluid, geur en het maken van verschillende gezichtsuitdrukkingen. Klauwapen laten elkaar met geur weten wat hun territorium is; mannen doen het meer dan vrouwtjes. Met geurstoffen uit een geurklier aan hun borst, met geurklieren bij hun geslachtsdelen én met urine laten ze sporen na op de grenzen van hun territorium. Wie die grens overgaat, krijgt de hele familie over zich heen.

Ze geven elkaar niet alleen met geur en urine boodschappen door, ook maken ze heel hoge en harde piepgeluiden. Wel zo handig in het dichte regenwoud waar je elkaar niet altijd meteen ziet. En staan klauwapen toch oog in oog met elkaar, dan gebruiken ze ook hun mimiek om de ander iets duidelijk te maken. Bij sommige klauwapensoorten zetten de mannetjes hun haren op als ze bedreigd worden of indruk willen maken op een indringer.

Wat staat er zoal op het menu? Ze eten gom, nectar, vruchten, bladeren, delen van planten, insecten en kleine reptielen.

Dag of nacht? Klauwapen zijn alleen overdag actief. 's Nachts slapen ze. Dan kruipen ze lekker tegen elkaar aan.

OEISTITI'S

- De hoek- en snijtanden van oeistiti's hebben de vorm van een beitel en zijn scherp. Het voordeel? Met hun scherpe snijtanden kunnen ze gaatjes maken in de boomstam. Zo komen ze bij het sap (de gom), waar ze dol op zijn.
- Oeistiti's leven in kleine familiegroepen: een dominant paartje met hun jongen en soms nog wat volwassenen erbij die geen familie zijn.
- Oeistiti's kunnen erg fel zijn, feller dan tamarins. Zeker als het om hun leefgebied of om hun naaste familie gaat.

witgezichtoeistiti © Miguel Discart

Oeistiti's en tamarins, de verschillen?

TAMARINS

- Tamarins kunnen die gaatjes niet zelf maken, dus slim als ze zijn, maken ze gebruik van de gaatjes die de oeistiti's eerder maakten. Tamarins hebben die de oeistiti's eerder maakten. Tamarins hebben langere hoek- dan snijtanden. Het voordeel? Met hun scherpe hoektanden kunnen ze kleine prooidieren doden.
- Tamarins leven in grote groepen, van soms wel veertig dieren, die uit meerdere familiegroepen bestaan.
- Tamarins zijn minder competitief, gaan minder vaak de strijd aan.

springtamarin © Cam McMahon

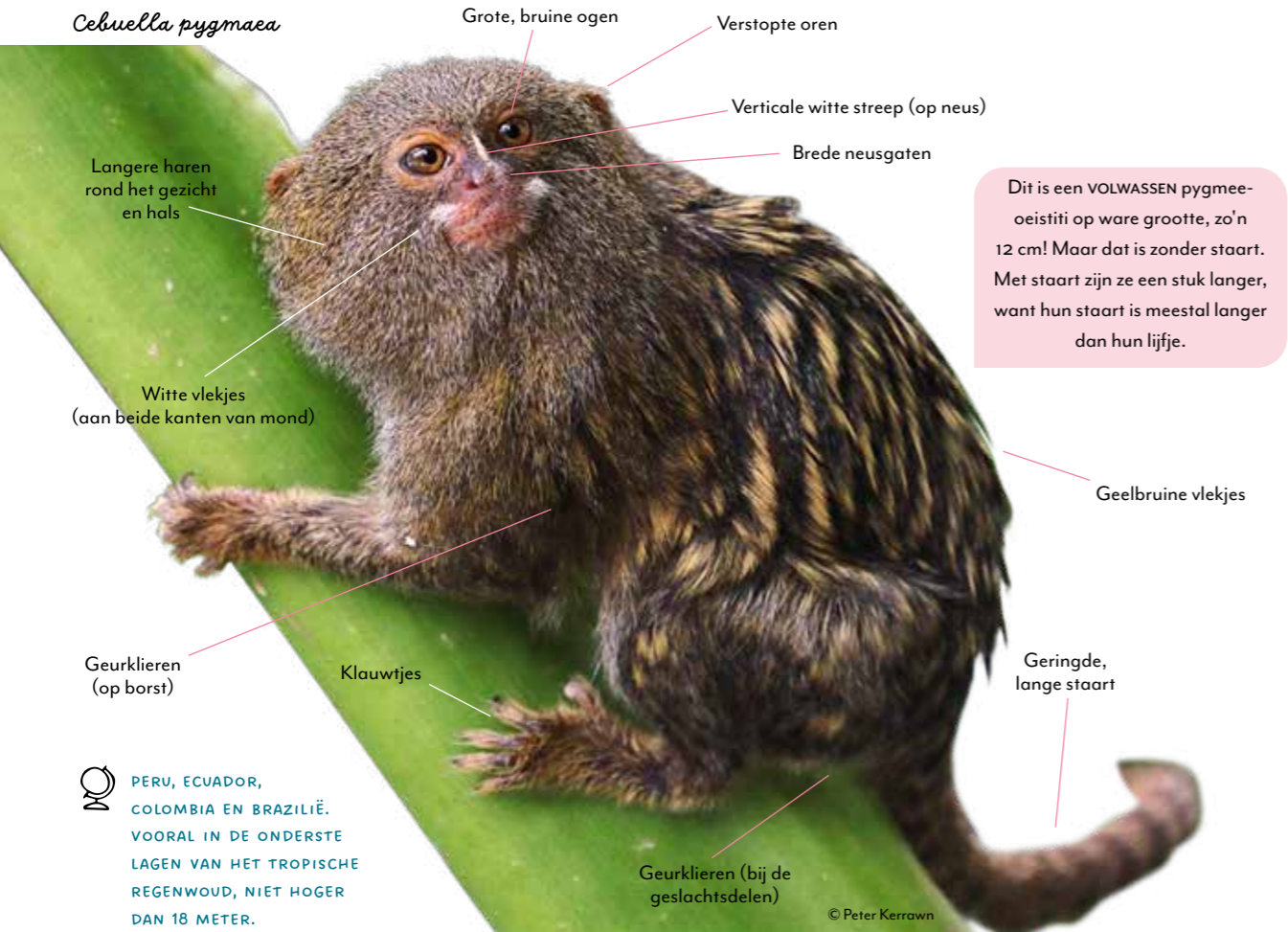
KLAUWAPEN

OEISTITI'S

Pygmeë-oeistiti

> Dwergoeistiti > Dwergzijdeaapje

Cebuella pygmaea

Grote, bruine ogen

Verstopte oren

Verticale witte streep (op neus)

Brede neusgaten

Langere haren rond het gezicht en hals

Witte vlekjes (aan beide kanten van mond)

Geurklieren (op borst)

Klauwtjes

Dit is een VOLWASSEN pygmeë-oeistiti op ware grootte, zo'n 12 cm! Maar dat is zonder staart. Met staart zijn ze een stuk langer, want hun staart is meestal langer dan hun lijfje.

Geelbruine vlekjes

Geringde, lange staart

Geurklieren (bij de geslachtsdelen)

© Peter Kerrawn

PERU, ECUADOR, COLOMBIA EN BRAZILIË. VOORAL IN DE ONDERSTE LAGEN VAN HET TROPISCHE REGENWOUD, NIET HOGER DAN 18 METER.

12 CM + 17 - 23 CM STAART

Net zo klein als ongeveer anderhalf op elkaar gestapeld playmobilpoppetje. Pygmeë-oeistiti's zijn dan ook de ALLERKLEINSTE apen. Mannetjes en vrouwtjes zien er hetzelfde uit.

85-140 GRAM. DAT IS NET ZO ZWAAR LICHT ALS EEN FLINKE WC-ROL, VEERTIG LEGOPOPPEJES IN EEN ZAKJE OF ONGEVEER TWEE TENNISBALLEN.

ZE WORDEN IN HET WILD GEMIDDELD ONGEVEER 11 JAAR OUD.

Bijzonder! Als een volwassen pygmeë-oeistiti slechts 12 centimeter is, hoe klein is dan een pasgeboren pygmeë-oeistiti-jong? Nou, die is net zo groot als een walnoot. Pfff, dat is echt klein.

Carni-, herbi- of omnivoor? Pygmeë-oeistiti's zijn vooral insectivoren, maar ze eten ook gom, nectar, vruchten, bladeren en delen van planten.

Hun grootste vijanden in het wild zijn roofvogels, kleine katachtigen en slangen.

Pygmeë-oeistiti's worden bedreigd door verlies van hun leefgebied door de bouw van steden, mijnen en steengroeven voor het ontginnen van mineralen. De bomen worden gekapt voor de hout- en papierindustrie en er wordt op ze gejaagd door de lokale bevolking.

KWETSBAAR

IUCN-STATUS: ○ ○ ○ ○ ● ○ ○ ○ ○

APEN VAN DE NIEUWE WERELD

KLAUWAPEN

OEISTITI'S

Zilver-oeistiti

Mico argentatus

IN EEN KLEIN EN AFGESLOTEN GEBIED IN DE PROVINCIE PARA IN HET NOORDEN VAN BRAZILIË. EEN GEBIED DAT VIER KEER ZO GROOT IS ALS NEDERLAND. VOORAL OP DE ONDERSTE EN MIDDELSTE LAGEN VAN HET TROPISCHE REGENWOUD.

ZO'N 20-22 CM, + 26 -33 CM STAART.

Dat is bijna twee keer zo lang als een pygmeë-oeistiti en meer dan twee keer zo zwaar als een pygmeë-oeistiti. Mannetjes en vrouwtjes zien er hetzelfde uit.

ONGEVEER 350 GRAM.

IN HET WILD GEMIDDELD ONGEVEER 11 JAAR OUD.

Bijzonder! Een pasgeboren zilver-oeistiti-jong weegt ongeveer 35 gram! Dat is net zo veel als ongeveer vier 2-euromunten.

Carni-, herbi- of omnivoor? Zilver-oeistiti's zijn vooral frugivoren, maar ze eten ook gom, nectar, vruchten, bladeren en af en toe een insect.

Hun grootste vijanden in het wild zijn roofvogels, kleine katachtigen en slangen.

Zilver-oeistiti's worden bedreigd door verlies van hun leefgebied door de bouw van steden, aanleg van wegen en spoorwegen. Hun leefgebied wordt gebruikt voor veeteelt en landbouw, en er wordt op ze gejaagd, onder andere voor de illegale handel in dieren.

Haarloos, rozeleurig gezicht

Haarloze, grote oren

Brede neusgaten

Zilverkleurige, witachtige vacht

Geurklieren (op borst)

Geurklieren (bij de geslachtsdelen)

Zwarte staart

Klauwtjes

Dit is een VOLWASSEN zilver-oeistiti op ware grootte, zo'n 20 cm! Maar dat is zonder staart. Met staart zijn ze een stuk langer, want hun staart is meestal langer dan hun lijfje.

© Ronald van der Beek, Apenheul

NIET BEDREIGD

IUCN-STATUS: ○ ○ ● ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ 49

APEN VAN DE NIEUWE WERELD

KLAUWAPEN TAMARINS

Keizertamarin

Saguinus imperator

PERU, BRAZILIË EN BOLIVIA.
IN HET TROPISCHE REGENWOUD,
VOORAL IN DE MIDDELSTE EN
ONDERSTE LAGEN.

ZO'N 25 CM + 40 CM STAART

→ De staart is een stuk langer dan hun
lijfje: 25 cm + 40 cm = 65 cm! Dat is net
zo groot als ongeveer 3,3 Playmobilpop-
petjes op elkaar gestapeld, zonder staart;
en 8,6 Playmobilpoppetjes op elkaar
gestapeld, met staart.

TOT WEL 500 GRAM. DAT ZIJN
ONGEVEER NEGEN TENNISBALLEN.

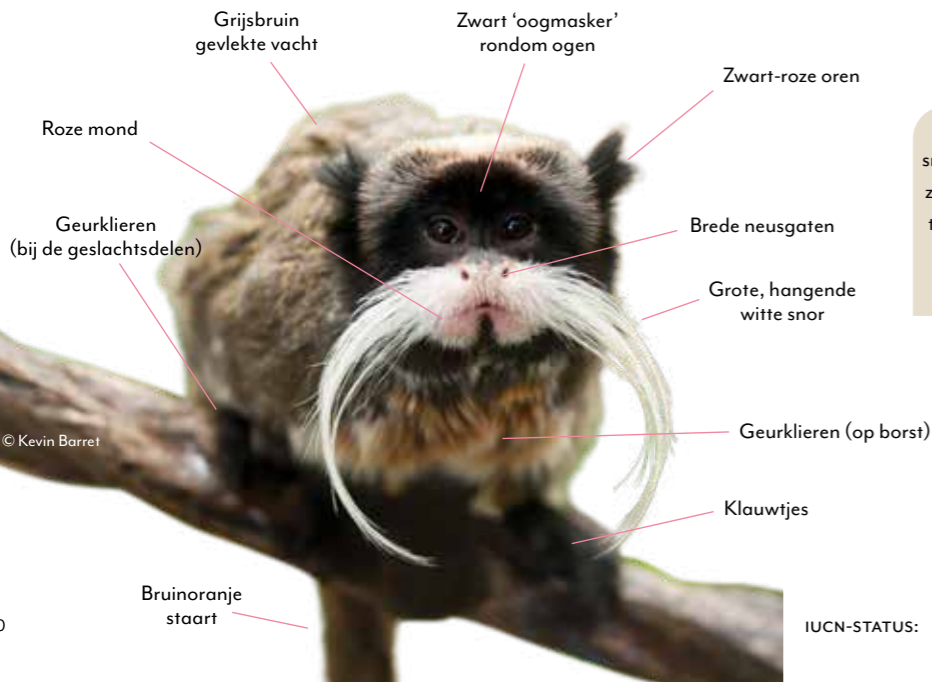
IN HET WILD GEMIDDELD ONGEVEER
15 JAAR OUD.

Mannetjes en vrouwtjes
zien er hetzelfde uit.

Een
keizerlijke
snor

Bijzonder! Het is aan hun snor te danken dat deze kleine apen 'keizertamarins' heten. Huh? Waarom heten ze dan geen 'snortamarins' of zo, als ze hun naam aan hun snor te danken hebben? De meeste apen hebben namelijk een naam die hun uiterlijk beschrijft (let maar eens op). Waarom heet deze dan keizertamarin? Dat komt, omdat hij vernoemd is naar keizer Wilhelm II van Duitsland, een keizer met een... nou ja... nogal imposante snor. Hij was de keizer van Duitsland toen de keizertamarin aan het begin van de twintigste eeuw (in 1907) werd ontdekt. Een piepklein verschilletje tussen de snor van de keizer en die van de apen: de keizer had een krulsnor (naar boven) en de keizertamarins een hangsnor (naar beneden).

APEN VAN DE NIEUWE WERELD

Vader van het jaar Bij alle klauwapensoorten nemen de mannen het grootste gedeelte van de opvoeding op zich. Keizertamarins gaan nog een stap verder, waar de vader het vrouwtje helpt bij de bevaling. Als de jongen (het zijn er bijna altijd twee of meer) geboren worden, bijt hij niet alleen de navelstreng door; ook likt hij de jongen schoon.

Carni- herbi- of omnivoor? Keizertamarins zijn vooral omnivoren. Ze eten nectar, vruchten, bladeren, gom en af en toe een insect of een ander klein dier.

Hun grootste vijanden in het wild zijn roofvogels, kleine katachtigen en slangen.

Keizertamarins worden bedreigd door verlies van hun leefgebied door de bouw van steden, aanleg van wegen en spoorwegen. Hun leefgebied wordt gebruikt voor veeteelt en landbouw, en er wordt op ze gejaagd, onder andere voor de illegale handel in dieren.

Wauw, dat is nog eens een prachtige snor! En niet alleen de mannetjes hebben zo'n geweldige hangsnor; ook de vrouwtjes hebben er één, en die zijn vaak even groot als die van de mannen. Een snor kan wel 6 centimeter groot zijn.

NIET BEDREIGD
IUCN-STATUS: ○ ○ ● ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○

KLAUWAPEN TAMARINS

Springtamarin

Callimico goeldii

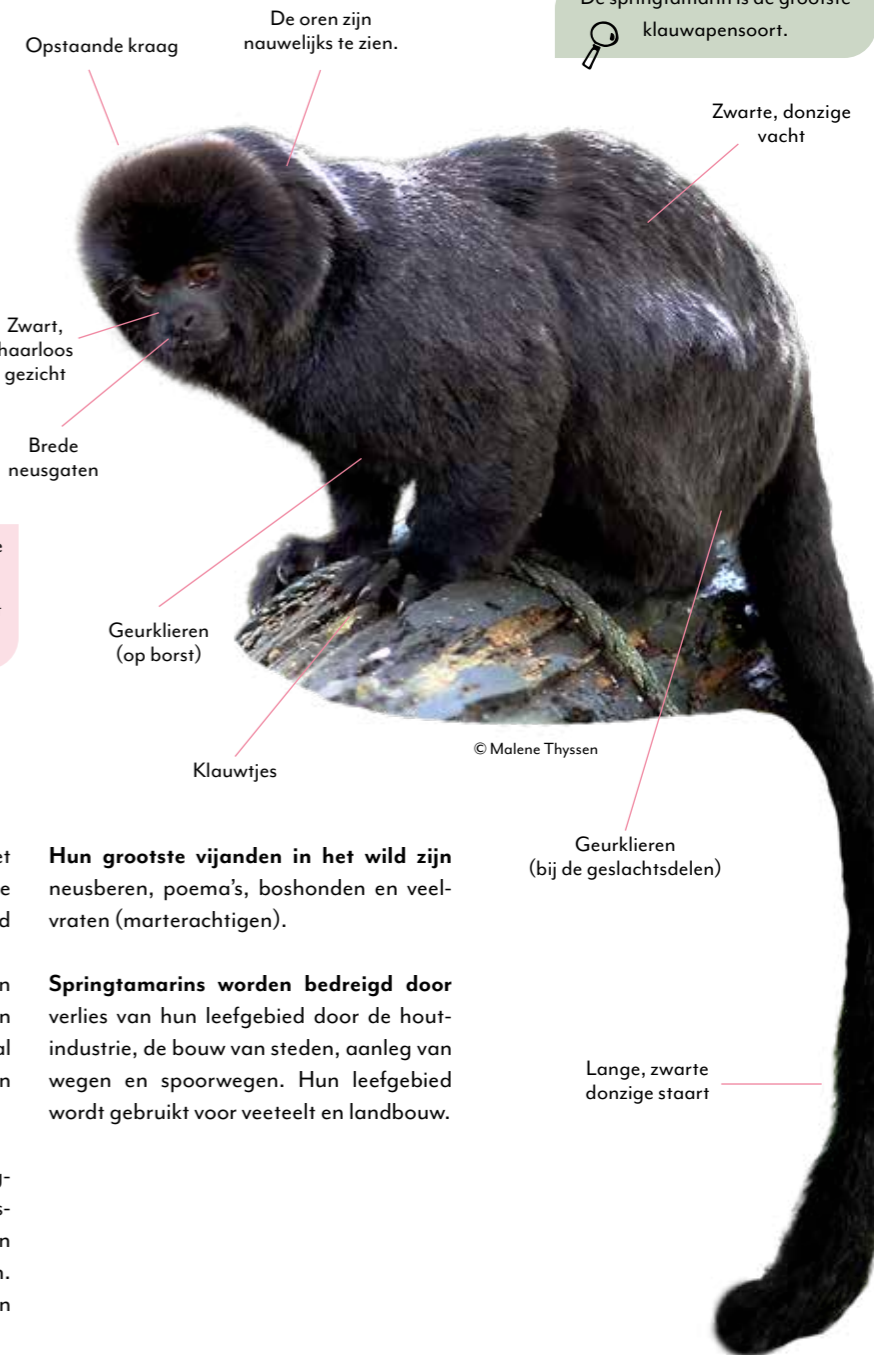

BOLIVIA, COLOMBIA, PERU EN
WEST-BRAZILIË.
IN DE ONDERSTE LAAG VAN
HET REGENWOUD; TOT 5 METER
BOVEN DE GROND.
NAAR VOEDSEL ZOEKEN ZE OOK
OP DE GROND EN HOOG IN DE
BOOMTOPPEN.

19 EN 25 CM, + 26-35 CM STAART

♂ ZO'N 366 GRAM,
♀ ONGEVEER 355 GRAM.

IN HET WILD GEMIDDELD
ONGEVEER 12 JAAR OUD.

De springtamarin is de grootste klauwapensoort.

De opstaande 'kraag' komt door de lange haren. Als een springtamarinman zich bedreigd voelt, zet hij zijn haren uit, zodat hij groter lijkt dan hij eigenlijk is. Slim!

Bijzonder! De springtamarin wordt niet voor niets **SPRING**tamarin genoemd. Deze kleine apensoort kan behoorlijk goed springen: wel 4 meter. Springtamarins krijgen altijd maar één jong per keer (in plaats van de twee- en soms zelfs drielingen die klauwapen veelal krijgen). Een pasgeboren springtamarin weegt zo'n 30 tot 60 gram.

Carni-, herbi- of omnivoor? Springtamarins zijn vooral carnivoren (vleeseters, ze eten bijvoorbeeld amfibieën en reptielen), maar het zijn ook insectivoren. En verder eten ze paddenstoelen, vruchten en bladeren.

Hun grootste vijanden in het wild zijn neusberen, poema's, boshonden en veelvraten (marterachtigen).

Springtamarins worden bedreigd door verlies van hun leefgebied door de houtindustrie, de bouw van steden, aanleg van wegen en spoorwegen. Hun leefgebied wordt gebruikt voor veeteelt en landbouw.

KWETSBAAR
IUCN-STATUS: ○ ○ ○ ● ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○

KAPUCIJNACHTIGEN

Kapucijnachtigen kun je onderverdelen in kapucijnapen en doodshoofdapen.

In het wild trekken Boliviaanse doodshoofdapen vaak samen op met kapucijnapen. Kapucijnapen leven hoger in de bomen en zorgen ervoor dat er vruchten, insecten en kleine zoogdiertjes naar beneden komen, recht in de handjes van de doodshoofdapen. Wat ook erg handig is, is dat kapucijnapen harde noten wel open kunnen krijgen. En ook die resten komen vanzelf naar beneden.

- Ze hebben een lange staart.
- Ze zijn erg luidruchtig.
- Ze communiceren op verschillende manieren met elkaar: geluid, geur en gezichtsuitdrukkingen. En die uitgebreide mimiek gaat samen met luidruchtige geluiden.
- Ze doen aan urinewassen. Ze druppelen kleine beetjes urine op hun handen en smeren hiermee hun voeten en achterste in. Zo geven ze de bomen HUN eigen geur en laten ze de andere dieren van hun groep weten waar ze zijn.
- Het zijn echte omnivoren, dus alleseters. Ze eten echt alles wat ze tijdens hun zoektochten naar voedsel tegenkomen, en naast insecten en vruchten eten ze kleine dieren, zoals spinnen, vogels, hagedissen en jonge eekhoorns, en eieren en nog veel meer. Maar ze houden vooral van insecten en vruchten.
- De mannetjes zijn groter en zwaarder dan de vrouwtjes.
- De mannetjes verlaten hun geboortegroep als ze tussen de 3 en 4 jaar oud zijn. Dan gaan ze op zoek naar een andere groep.
- Ze leven in gemengde groepen. Alleen de grootte van de groepen verschilt per soort.
- Ze zijn overdag actief, 's nachts slapen ze.

Doodshoofdapen doen aan fission-fusion.

Wist je dat doodshoofdapen ongeveer twintig verschillende geluiden gebruiken om met elkaar te communiceren? Het klinkt een beetje als het getjilp van vogels.

Doodshoofdapen danken hun naam aan de 'tekening' in hun gezicht. Deze lijkt een beetje op een doodskop.

DOODSHOOFDAAP

- Klein en licht.
- Een groep bestaat uit 25 tot 100 dieren en als een groep een andere groep tegenkomt, telt zo'n groep tijdelijk wel driehonderd tot vierhonderd dieren.
- Vrouwen zijn de baas.
- Mannen zijn alleen tijdens het paarseizoen belangrijk.

Alleen in de paarperiode zijn een paar mannen vruchtbaar. Deze mannetjes lijken te 'groeien', alsof ze worden opgeblazen en een paar maten groter worden. Dat komt doordat hun vacht dikker wordt, ze brede schouders krijgen en water in hun weefsel opslaan. Hoe groter ze worden en hoe sterker hun geur wordt, hoe aantrekkelijker de vrouwtjes ze vinden. Na de paartijd slinken de mannen weer tot hun 'normale' doodshoofdmannetjesformaat en zijn ze niet meer interessant voor de vrouwtjes.

- Buiten het paarseizoen leven de mannen vooral aan de rand van de groep. Zij bewaken het leefgebied.
- Ze kennen een paartijd en geboorteseizoen. In het geboorteseizoen worden alle jongen binnen een aantal weken van elkaar geboren. Superhandig dat alle jongen in dezelfde periode geboren worden. Zo kunnen doodshoofdapen gebruikmaken van een crèche. Moeders laten hun jong daar achter. Een paar tantes of zussen passen op de kleintjes.
- Doodshoofdapen hebben geurklieren op hun borst, bij hun geslachtsdelen en bij hun anus. De geur laten ze achter op takken en bomen. Hiermee waarschuwen ze andere doodshoofdapen.

Kapucijnapen en doodshoofdapen: wat zijn de verschillen?

KAPUCIJNAAP

- Middelgroot en wat zwaarder.
- Kapucijnapen leven in middelgrote groepen van ongeveer tien tot twintig dieren.
- Eén alfaman is de baas.
- Er zijn kapucijnapen die hun spuuig met bladeren van bepaalde planten mengen en zich daarmee insmeren. Waarom? Ze gebruiken het als insecticide. Slim, hè?
- Kapucijnapen 'maken' hun eigen gereedschap. Ze gebruiken verschillende materialen die ze in het regenwoud vinden als gereedschap. ALLES om toch bij voedsel te komen dat moeilijk te bereiken is. Zo gebruiken ze takjes om insecten uit kleine boomholtes en termietengangen te peuteren. Ze gebruiken stenen om een harde noot mee open te krijgen. Ze hebben zelfs uitgedokterd dat als je bijvoorbeeld hard met een harde noot op een harde ondergrond slaat, het uiteindelijk kapotgaat.

witvoorhoofd-kapucijnaap © Jack Folkers

KAPUCIJNACHTIGEN

DOODSHOOFDAPEN

Boliviaanse doodshoofdaap

APEN VAN DE NIEUWE WERELD

Saimiri boliviensis

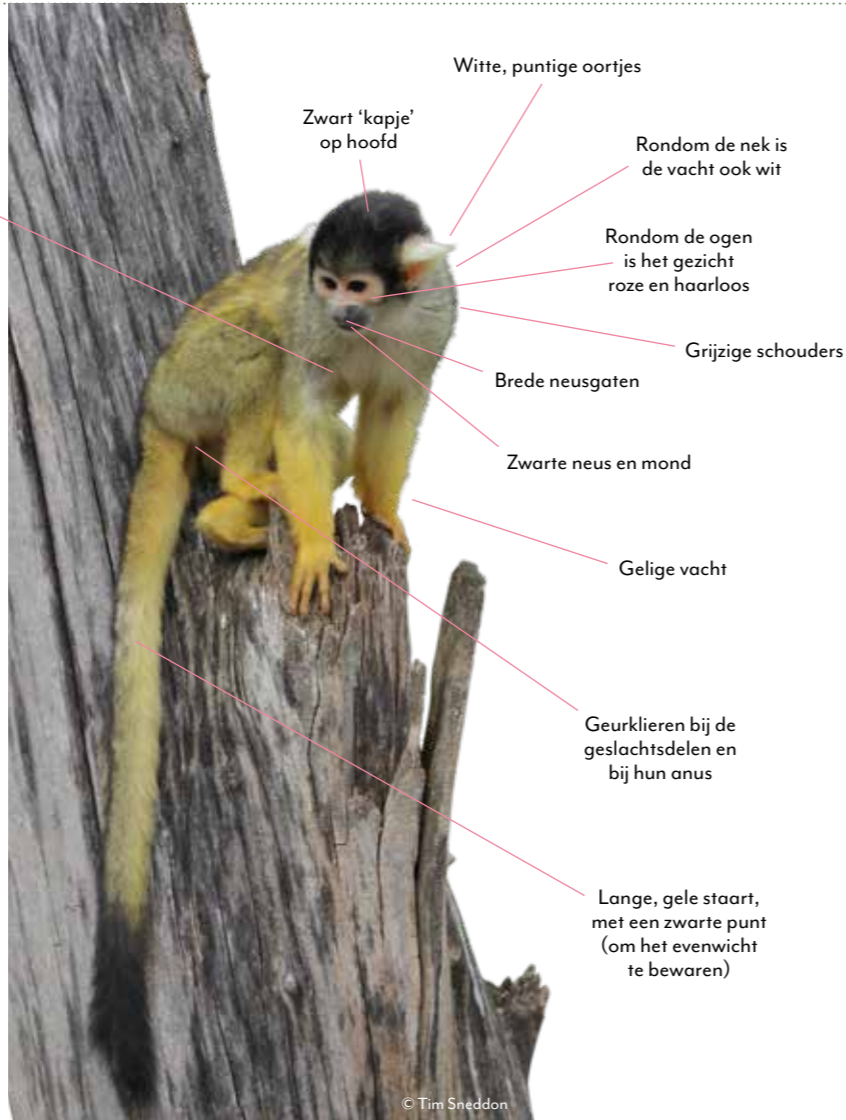
 BRAZILIË, PERU EN BOLIVIA.
IN TROPISCHE REGEN-
WOUDEN, OP 10 TOT
20 METER HOOGTE

 ♂ 28-31 CM
+ 38 TOT 43 CM STAART,
♀ IETS KLEINER:
26,5-28,5 CM.
+ ZO'N 40 CM STAART

 ♂ ONGEVEER 1 KILO,
♀ 700-800 GRAM

 IN HET WILD GEMIDDELD
ONGEVEER 15 JAAR OUD.

Bijzonder! Een pasgeboren jong weegt ongeveer 100 gram. Wat, **100 gram?** Dat lijkt niet zo zwaar (ongeveer twee tennisballen), maar voor een doodshoofdapenvrouwje is 100 gram echt HEEL zwaar. Zelf weegt ze gemiddeld slechts 700 gram. Als je dat zou vergelijken met een mensenvrouw: als zij 70 kilo weegt als haar baby wordt geboren, dan zou dat betekenen dat de baby **10 kilo** bij de geboorte weegt. Het gemiddelde van een pasgeboren mensenvrouw is ongeveer 3,5 kilo. Je snapt wel dat moeder haar 'zware' pasgeboren jong zo snel mogelijk na de geboorte naar haar rug duwt. Zo heeft ze haar handen en voeten vrij om door de bomen te trekken.

Geurklieren op borst

Zwart 'kapje' op hoofd

Witte, puntige oortjes

Rondom de nek is de vacht ook wit

Rondom de ogen is het gezicht roze en haarloos

Grijzige schouders

Brede neusgaten

Zwarte neus en mond

Gelige vacht

Geurklieren bij de geslachtsdelen en bij hun anus

Lange, gele staart, met een zwarte punt (om het evenwicht te bewaren)

© Tim Sneddon

Hoelang is het vrouwtje drachtig? Een Boliviaans doodshoofdvrouwje is zo'n 5,5 maanden drachtig. Ze krijgt gemiddeld één jong per jaar.

Hun grootste vijanden in het wild zijn harpijen (grote roofvogels), katachtigen en slangen.

Boliviaanse doodshoofdapen worden bedreigd door verlies van hun leefgebied door de bouw van steden, aanleg van wegen en spoorwegen. Hun leefgebied wordt gebruikt voor veeteelt en landbouw en er wordt op ze gejaagd, onder andere voor de illegale handel in dieren.

NIET BEDREIGD

IUCN-STATUS: ○ ○ ● ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○

© Apenheul

KAPUCIJNACHTIGEN

KAPUCIJNAPEN

Witschouderkapucijnaap

APEN VAN DE NIEUWE WERELD

Cebus capucinus

 PANAMA, LANGS DE KUSTEN
VAN COLUMBIA EN NOORD-
WESTEN VAN ECUADOR.
OP 25-50 METER HOOGTE

Witschouderkapucijnapen zijn de enige kapucijnapensoorten die ook in Midden-Amerikaanse landen leven. Alle andere kapucijnapensoorten leven alleen in de regenwouden van Zuid-Amerika.

 ♂ 33-45 CM
+ 35-55 CM STAART,
♀ IETS KLEINER

 ♂ 3-4 KILO,
♀ 1,5-3 KILO

 IN HET WILD GEMIDDELD
ONGEVEER 20 JAAR OUD.

Hoelang is het vrouwtje drachtig? Een witschouderkapucijnaap is zo'n 5,5 maanden drachtig. Ze krijgen gemiddeld één jong per 1,5 jaar.

Bijzonder! Een pasgeboren jong weegt ongeveer 235 gram.

Hun grootste vijanden in het wild zijn slangen (vooral boa's), kaaimannen, jaguars, ocelots (katachtigen) en harpijen (roofvogels).

Witschouderkapucijnapen worden bedreigd door verlies van hun leefgebied. Er wordt op ze gejaagd om ze als huisdier te verkopen, maar ook om te voorkomen dat de witschouderkapucijnapen al het gewas van de bevolking opeten. Hun leefgebied wordt vooral gekapt om plaats te maken voor stedelijke bebouwing.

Kapucijnapen danken trouwens hun naam aan de Franciscaner monniken, een kloosterorde van de kapucijnen; de tekening van hun vacht doet denken aan de pij of kap van de monniken.

Zwart 'petje' boven op hoofd

Haarloos, roze gezicht

Brede neusgaten

Drie keer raden waarom ze witschouderkapucijnapen heten

Zwarte vacht, behalve op de borst, schouders en rondom het gezicht

Zwarte, lange staart (om het evenwicht te bewaren)

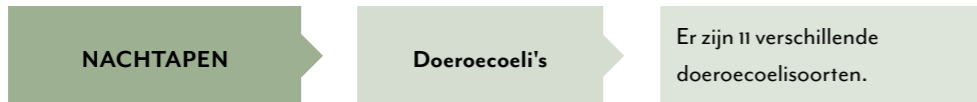
© Ronald van der Beek, Apenheul

KWETSBAAR

IUCN-STATUS: ○ ○ ○ ● ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○

NACHTAPEN

Nachtapen kun je onderverdelen in doeroecoeli's.

Doeroecoeli's zijn de enige nachtapen van de Nieuwe Wereld.

Dag of nacht? De naam zegt het al; het zijn echte nachtdieren. Overdag slapen ze en pas in de avond gaan ze op zoek naar voedsel. Dat doen ze totdat de zon weer opkomt. Dan zoeken ze een holletje of een andere plek om samen te slapen.

Doeroecoeli's hebben grote ogen, witte bogen rondom de ogen, kleine oren die verborgen zijn en grote, brede neusgaten.

Ze leven in kleine familiegroepen: een paartje en hun jongen. Het mannetje en vrouwtje zijn heel erg trouw aan elkaar. Ze leven monogaam.

Als er genoeg voedsel is, leven meerdere familiegroepen bij elkaar in de buurt. Is er minder voedsel, dan kunnen de verschillende familiegroepen elkaar het leven flink zuur maken. Vaak is het dan tijd voor een van de families om op zoek te gaan naar een ander leefgebied.

Doeroecoeli's zijn ongeveer 4 maanden drachtig en krijgen gemiddeld één jong per jaar.

Het huis uit? Doeroecoeli's verlaten hun geboortegroep als ze ongeveer 3 jaar oud zijn. Zowel de mannetjes als de vrouwtjes gaan dan op zoek naar een partner.

Opvoeding? Het mannetje neemt de opvoeding voor zijn rekening. Hij zorgt voor het jong. Een paar weken na de geboorte neemt hij het jong van het vrouwtje over en draagt het op zijn rug. Hij brengt ze alleen naar het vrouwtje als ze gezoogd (melk nodig hebben) moeten worden.

Wat staat er op het menu? Doeroecoeli's zijn omnivoren. Ze eten vruchten, kleine prooidieren, insecten, bladeren en noten.

Ze hebben een geurklier op hun billen. Daarmee laten ze geuren achter op takken en stammen. Zo vertellen ze andere waar hun leefgebied precies is.

Uilapen?

Grote ogen, 's nachts wakker, witte bogen rondom de ogen en uilachtige geluiden maken: geen wonder dat doeroecoeli's ook wel uil-apen worden genoemd.

roedneknachtapje © Jack Balkers

Communicatie Doeroecoeli's communiceren vooral door geluid en geur. Ze kunnen wel vijftig verschillende geluiden maken. En dat is best handig in het donker en in het dichte woud. Met de verschillende geluidjes raken ze elkaar niet kwijt en snappen ze de boodschap.

Een doeroecoelimanntje heeft een bijzondere manier om andere doeroecoeli's te laten weten dat het vrouwtje bij hem hoort: iedere ochtend plast hij over haar, zodat zij naar hem – zijn plas – ruikt. Maar ze doen ook, net als doodshoofd-apen en kapucijnapen, aan urinewassen. Ze smeren hun handen en voeten met urine in en laten vervolgens geursporen op takken achter.

NACHTAPEN

DOEROECOELI'S

Grijspootdoeroecoeli

Aotus griseimembra

HET NOORDEN VAN COLOMBIA, BOLIVIA EN IN HET NOORDWESTEN VAN VENEZUELA, ZO HOOG MOGELIJK IN DE BOMEN

ONGEVEER 48 CM + ONGEVEER 42 CM STAART

800-1000 GRAM (EEN KILO DUS), ONGEVEER NET ZO ZWAAR ALS EEN BOLIVIAANSE DOODSHOOFDAAP

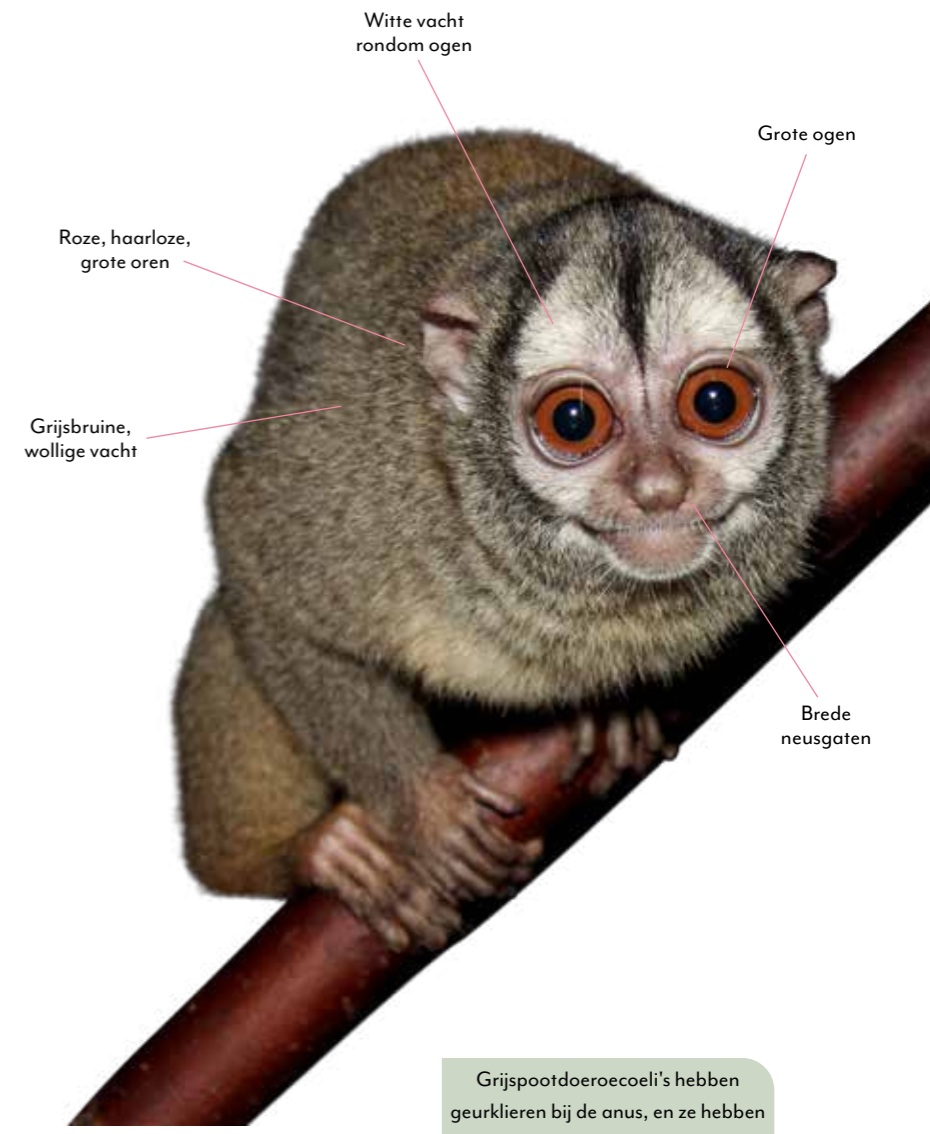
IN HET WILD GEMIDDELD ZO'N 11 JAAR OUD.

Hoelang is het vrouwtje drachtig? Een grijspootdoeroecoeli is zo'n 4 maanden drachtig.

Bijzonder! Een pasgeboren jong weegt ongeveer 98 gram.

Hun grootste vijanden in het wild zijn Er is eigenlijk best weinig bekend over de natuurlijke vijanden van de grijspootdoeroecoeli. Ze leven 's nachts en zijn door hun vacht goed gecamoufleerd. Maar voor katachtigen en uilen moeten ze wel oppassen.

Grijspootdoeroecoeli's worden bedreigd door verlies van hun leefgebied door de bouw van steden. Hun leefgebied wordt gebruikt voor veeteelt en landbouw, en er wordt op ze gejaagd, onder andere voor de illegale handel in dieren. Ook is het onrustig in hun leefgebied door oorlog en militaire oefeningen.

© Dierenpark Amersfoort

Grijspootdoeroecoeli's hebben geurklieren bij de anus, en ze hebben een zwarte staart.

